

LATVIJAS UNIVERSITĀTE

Pedagoģijas, psiholoģijas un mākslas fakultāte

Profesionālā augstākā izglītības studiju programma „Skolotājs” ar apakšprogrammu
„Pirmsskolas un sākumskolas skolotājs”

5. kursa studente

SILVIJA RAGINSKA

**Jaunākā pirmsskolas vecuma bērnu intereses par dabu sekmēšana dabas
vērojumos**

Bakalaura darbs

Rīga 2018

Anotācija

Bakalaura darbu izstrādāja Silvija Raginska un bakalaura darba tēma ir „Jaunākā pirmsskolas vecuma bērnu intereses par dabu sekmēšanas dabas vērojumos”.

Problēmas aktualitāte: mūsdienu skolotājam ir jābūt radošam un izdomu bagātam, lai bērnam rastos interese zināšanu apguvei. A. Kovaļovs uzskata, ka cilvēka dzīvē būtiska nozīme ir interesēm. Laimes un pilnvērtības sajūtu cilvēks spēj izjust tikai tad, ja viņam ir intereses. Ja bērnam par apkārt notiekošo būs radusies interese, tad bērns ar prieku darbosies.

Pētījuma mērķis: Teorētiski un praktiski pētīt jaunākā pirmsskolas vecuma bērnu intereses par dabu sekmēšanu dabas vērojumos.

Pirmajā daļā tika atspoguļotas interese dažādu pedagogu un psihologu skatījumā un jaunākā pirmsskolas vecuma bērnu interešu attīstība. I. Elnebija uzsver, ka bērns jūtas sajūsmināts par savu vēlmi ik mirkli apgūt ko jaunu un nezināmu. Jaunu zināšanu apgūšana ceļ bērna pašapziņu, un tas ir kā pamats visa jaunā un nezināmā apgūšanā. Ir svarīgi, lai skolotājs izzinātu attiecīgā vecumposma raksturīgākās īpatnības pētāmās problēmas aspektā, lai spētu veiksmīgi sagatavot bērnam atbilstošas rotaļsituācijas un aktivitātes.

Otrajā daļā tika pamatota pedagoga loma bērna intereses par dabu sekmēšanā. Pedagoģis ir bērnu intereses sekmētājs, jo bērnam šajā vecumā patīk atdarināt pieaugušā darbības. Ja arī pedagogs būs zinātkārs un radošs, tad arī bērns tāds vēlēties būt. Dabas vērojumi palīdz bērnam labāk izjust un sataustīt dabu. Dabas vērojumi attīsta bērnu un bagātina bērna pieredzi.

Trešajā nodaļā veikta intereses par dabu sekmēšana dabas vērojumos, izpēte un analīze. Veikts arī pētījums.

Atslēgas vārdi: jaunākais pirmsskolas vecums, interešu attīstība, intereses sekmētājs, dabas vērojumi.

Darbs sastāv no anotācijas latviešu un angļu valodā ievada, 3 nodaļām, 16 apakšnodaļām, 5 attēliem, 1 tabulas, secinājumiem, 21 informācijas avotiem, 3 pielikumiem. Darba apjoms ir 50 lappuses.

Annotation

Bachelor work was developed by Silvija Raginska, the title of the study for the baccalaureate is „Junior preschool aged children interest in work promoting nature observations”.

The topicality of the problem: a modern teacher must be creative and imaginative rich, for the child to become interested in learning. A. Kovaļovs opinions, that interests are important in human life. People can feel happiness and fullness only if he has interests. If the child is interested in everything that's going on around him, then the child will be happy to work.

Objective of the study: Theoretically and practically investigate junior preschool aged children interest in work promoting nature observations.

In the first part was reflected interests different in pedagogues and psychologists views and juniors childrens development of interests.

I. Elnebija opinions, the child feels enthusiastic for his desire to learn something new and unknown every moment. New knowledge mastering can bring the child's self-confidence, and this is the basis for all the new and unknown learning. It is important for a teacher to explore the peculiarities of the age at issue in the aspect of the problem being studied, to be successful prepare child's play situations and activities.

The second part was substantiated teachers role the child's interest in work promoting nature observations. The teacher is a supporter of children's interests, because the child at this age likes to imitate adult activities. If the teacher will be inquisitive and creative, then the child will want to be such. Nature observations help the child better feel and listen to the nature. Nature observations develop the child and enrich the child's experience.

In the third part was created interest in work promoting nature observations, investigation and analysis and research.

Key words: Junior preschool aged, development of interests, interests promotion, natural observation.

The work consists of annotations in Latvian and in English, 3 chapters, 6 subchapters, 5 images, 1 chart, conclusions, 21 sources of information, 3 annexes. The volume of the work is 50 pages.

Saturs

Ievads	5
1. Intereses pedagogu un psihologu skatījumā	7
1.1. Intereses vispārīgs raksturojums.....	7
1.2. Jaunākā pirmsskolas vecuma bērnu psihiskās attīstības raksturojums pētāmās problēmas aspektā.....	10
2. Vērojumi dabā – būtisks intereses par dabu sekmēšanas līdzeklis	15
2.1. Pedagoģs – bērnu intereses par dabu rosinātājs.....	15
2.2. Vērojumos izmantojamie metodiskie līdzekļi.....	18
3. Intereses par dabu sekmēšana dabas vērojumos, izpēte un analīze	21
3.1. Pētījuma metodoloģiskais pamatojums.....	21
3.2. Pētījuma rezultātu analīze un secinājumi.....	23
Secinājumi	44
Izmantotās literatūras saraksts	47
Pielikums	48

Ievads

Intreses radīšana bērnu dzīvē vienmēr ir bijusi pedagoga galvenā darbība. Interese ir kā pamats, lai darbība ar bērnu būtu veiksmīga, tomēr veids, kā to pozitīvi veidot, ir radīt bērnam tādus apstākļus, kuros bērns justos dabiski, un nekādā veidā netiktu ierobežots. Dabas pētīšana un vērošana ir bērna neatņemama attīstības sastāvdaļa, un tas ir pats efektīvākais veids, kā radīt bērnos interesi par notiekošajām dabas parādībām un apkārtējo vidi.

Bērns un daba ir tuvi saistīti. Bērns dabā var justies brīvi un nepiespiesti. Daba bērnos rada prieku un sniedz enerģiju, kā arī netīši māca un attīsta. Dabas vērojumi bērnos māca visu jauno un nezināmo, taču tas notiek tad, ja bērnam būs interese par notiekošo, ja bērns būs ieinteresēts. Intereses var saistīt kā ar uzmanību, tā arī ar vajadzībām. Psihologs J. Kolominskis saista interesi ar vajadzībām, un uzskata, ka tieši vajadzības ir visu interešu galvenais pamats. Katrs no mums interesējas par tiem priekšmetiem un parādībām, kas spēj apmierināt kādu no mūsu vajadzībām. Cilvēku interesi un vajadzības ir tā izstrādātas, ka cilvēks interesējas un tiecas uz tām lietām, kas viņus interesē un apmierina kādu no viņa vajadzībām (Kolominskis, 1990, 170). Tieši tādēļ pedagogam ir jābūt radošam un jāspēj radīt tādu vidi, lai bērnam būtu vēlme izzināt pašam notiekošās lietas un dabas parādības, līdz ar to, tiks apmierinātas arī bērna vajadzības. Bērns ir ļoti zinātkārs, un ik mirkli apgūst ko jaunu. Bērna interesi spēj veicināt gan lietas, gan visdažādākie dabas objekti, gan līdz cilvēki, kuri ir saskarsmē ar bērnu. Bērnu interesi var veicināt arī emocionāls stāstījums par dabas norisēm vai apkārtējo vidi. Sekmējot bērnam interesi par dabu, ir vērts akcentu likt uz bērna vajadzībām un viņa uzmanību, šādi iespējams radīt tādu rotaļsituāciju, kuras laikā bērns pats nemaz neapzinoties gūst sev jaunas atziņas, un sev vēl iepriekš nezināmu informāciju.

Visas zināšanas ko bērns apgūst tiek iegūtas vērojot pieaugušo un pētot apkārtējo vidi, jo bērns ir kā sūklis, kas visu uzsūc. Tieši tāpēc mums bērniem ir jāradā vislabākais piemērs. Bērns vēlas visu jauno izmēģināt un iepazīt. Un viss jaunais un nezināmais bērnam liekas apbrīnojams un reizēm arī biedējošs. Pedagogam ir jāradā atbilstoša vide bērna attīstībai, taču ir svarīgi, lai bērns līdz šīm zināšanām nonāktu pats ar saviem spēkiem. Ieinteresēts bērns ir attīstīts bērns. Ieinteresēt bērnu ir veiksmīgas darbības galvenais uzdevums.

Pētījuma objekts: Daba pedagoģiskajā procesā pirmsskolā.

Pētījuma priekšmets: Jaunākā pirmsskolas vecuma bērnu interešu attīstība.

Pētījuma mērķis: Teorētiski un praktiski pētīt jaunākā pirmsskolas vecuma bērnu intereses par dabu sekmēšanu dabas vērojumos.

Pētījuma hipotēze: Jaunākā pirmsskolas vecuma bērnu interese par dabu tiek sekmēta ja pedagogs:

*Pārzinās jaunākā pirmsskolas vecuma bērnu attīstības likumsakarības;

*Izpratīs dabas vērojumu nozīmi intereses rosināšanā

Uzdevumi:

1. Analizēt pedagoģisko un psiholoģisko literatūru par interesēm, to veidošanos pirmsskolas vecumā.
2. Izzināt vērojumu nozīmi intereses par dabu rosināšanā.
3. Teorētiski izzināt pedagoga lomu intereses par dabu rosināšanā.
4. Sekmēt interes par dabu dabas vērojumos.
5. Izzināt interes par dabu nozīmi bērna dzīvē.

1. Intereses pedagogu un psihologu skatījumā

1.1. Intereses vispārīgs raksturojums

Bērna personība attīstās ietekmējoties no apkārtējās vides un cilvēkiem, kas ir bērna tuvumā. Viens no svarīgākajiem faktoriem, kas ietekmē bērna attīstību ir ģimene, jo bērns pieņem ģimenē izvirzītās vajadzības un intereses.

Psiholoģijas vārdnīcā intereses raksturotas kā vērtības izjūta pret attiecīgo objektu, piemēram, cilvēkiem, dzīvniekiem, sociālajiem notikumiem utt. Interesi izraisa objekti, dabas parādības, kas var apmierināt katra cilvēka vajadzības, taču intereses var liecināt arī par jaunas vajadzības veidošanos. Radīt interesi ir viens no galvenajiem uzdevumiem bērna audzināšanā un mācīšanā (Psiholoģijas vārdnīca, 1999.). Intereses veiksmīgāk var veicināt tad, ja bērnam tiek dota iespēja darboties pašam, kurā viņš pats var kaut ko vērtīgu sasniegt un apgūt. Interesēm cilvēka dzīvē ir liela nozīme. Laimes un pilnības sajūtu spēj izjust tikai tāds cilvēks, kuram ir interese par notiekošo. Lai šī laimes un pilnvērtības sajūta neizzustu, ir nepieciešams radīt daudzveidīgus apstākļus un vidi, kuras iespaidā ir iespējams apmierināt savu interesi. Intereses antonīms ir vienaldzība. Lietas, kuras liekas interesantas, mums nekad nebūs vienaldzīgas, bet tas kas mums ir vienaldzīgs, mums neliekas interesants, un galīgi mums neinteresē.

Intereses iedalās dažādos veidos. A. Kopeloviča un L. Žukovs intereses izšķir šādi:

- Empīriskā interese – ir tieksme visu dzirdēt, redzēt, novērot un visur būt klāt.
- Spektuālā interese – tā meklē cēloņu un darbības, cēloņu un seku, līdzekļu un mērķu sakarības.
- Aistētiskā interese – ir novērojams darboties ar mākslas priekšmetiem, kā arī tieksme uz daiļo, skaisto un cēlo.
- Simpātiskā un sociālā interese – simpātiskā interese saistās ar līdzdalību cita cilvēka liktenim. Sociālā interese saistās ar sabiedrību un visu, kas notiek mums apkārt.
- Reliģiskā interese – meklē cilvēka būtību. (Kopeloviča, Žukovs, 2000, 210)

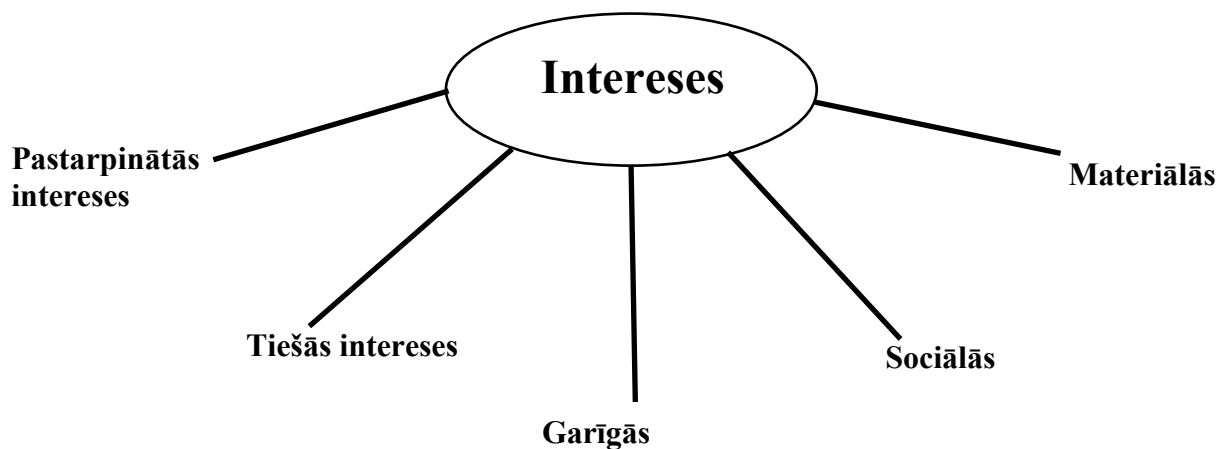
Intereses var saistīt gan ar uzmanību, gan ar vajadzībām. Pedagoģijas terminu skaidrojošajā vārdnīcā interese tiek skaidrota kā vajadzības, pieredzes un izvēles aktīvu attieksmi pret objektiem, parādībām un darbībām. Intereses var būt gan aktīvas, gan pasīvas, kā arī mērķtiecīgas. Uzmanība tiek skaidrota kā spēja būt uzmanīgam, rūpīgam un gādīgam. Uzmanība var būt arī veikla orientēšanās dažādos apstākļos, sava mērķa sasniegšanai. Uzmanības noturības pakāpe katram vecumposmam ir atšķirīga. Ir bērni, kuriem uzmanības noturība ir ilgāka nekā citiem. Tas ir tādēļ, ka katrs bērns attīstās atšķirīgi, un katram bērnam ir savs laiks, kad viņš spēj apgūt kādu konkrētu lietu (Pedagoģijas terminu skaidrojošā vārdnīca, 2000, 71.,179.).

Es pētīju dažādu autoru viedokļus par interesi. I. Kreišmane, R. Valgere un K. Gulbe uzskata, ka intereses tiek saistītas ar vajadzībām, un bērnu interešu pamatā ir vajadzības, sajūta par kādas lietas vai priekšmeta vērtību, tas var būt gan cilvēks, gan dzīvnieks. Reizēm tie mēdz būt bērnam kādi svarīgi notikumi, kuri ir atgadījušies.

Psihologes, intereses iedala šādi: (*skat. 1 attēlu*)

- Tiešās intereses – saistās ar kādu konkrētu vajadzību.
- Pastarpinātās intereses – veidojas kāda notikuma vadītas.
- Garīgās intereses – veidojas cilvēka garīgā izaugsme un radošā darbība.
- Sociālās intereses – nosaka cilvēka vietu sabiedrībā.
- Materiālās – nosaka cilvēka fizisko attīstību.

1. attēls. Interesešu iedalījums (Krejšmane, Valgere, Gulbe,2000, 92)

Pedagoģe L.Priede, balstoties uz K.G. Junga atziņām apgalvo, ka katra cilvēka interesi un uzmanību veido objektīvi notikumi, kas notiek viņam visapkārt. L. Priede uzskata, ka interesi veicina personas, lietas un dažādi dabas objekti. Interesi par dabu var sekmēt arī emocionāls pedagoga stāstījums, piemēram, koku lapu plaukšana pavasarī un to pētīšana. Labs pedagogs spēj radīt tādus apstākļus, lai bērns varētu šo procesu sākt pētīt jau no paša sākuma. Bērns var novērot to, ka vispirms koku zaros parādās pumpuriņi, un tikai pēc tam pakāpeniski sāk augt kokam lapas. Dodoties dabā bērns var vērot kādā ātrumā aug koka lapas.

S. Omārova uzskata, ka lai tiktu radīta bērnos interese par kādu konkrētu lietu, vispirms pašam ir sevi jānoskaņo uz konkrēto sarunu partneri, un ar sarunu palīdzību ir jāveido kopīga saskarsme. Sarunas laikā ir jāpievērš uzmanība kopīgām interesēm un viedokļiem. Sarunas biedra vērošana veicina pozitīvas intereses veidošanos. Pedagogam tas ir svarīgi mācību procesa laikā. (Omārova, 1998)

J.A. Students uzskata, ka intereses bērnos rodas jau no agras bērnības. Jo šajā laikā bērns iepazīstas ar pasauli. Viss jaunais un nezināmais bērnos rada interesi un uzmanību. Bērns vēlas iepazīt it visu, ko viņš vēl nav iepazīnis. Lietas, kuras bērnam vēl ir svešas un neiepazītas rada baiļu sajūtu, bet bērna interese ņem virsroku, un viņš tik un tā vēlas uzzināt un iepazīt. (J.A.Students 1998, 70).

A. Sorokina uzskata, ka lai veiksmīgāt attīstītu bērna intereses, tās vajag attīstīt agrā bērnībā. Pieaugušajiem ir jārada tādi apstākļi un vide, lai bērns pēc iespējas biežāk nonāktu saskarsmē ar lietām un notikumiem, kas viņu patiesi interesē, un kas viņam ir jaunas (Sorokina, 1979, 130).

O. Zembaha uzskata, ka liela loma bērna intereses sekmēšanā ir tieši pieaugušajam, pedagogam. Tas ir atkarīgs no tā, kā pedagogs reaģē un atbild uz bērna uzdotajiem jautājumiem. Ja pedagoga atbildes būs radošas un interesantas, tas palīdzēs bērnam izprast lietas un dabas norises. Bērna interese tiks sekmēta, un viņš būs ieinteresēts uz turpmāku darbību. Pedagoga galvenais uzdevums ir apmierināt bērna zinātkāri un interesi. Katram pedagogam ir savs veids un metodes kā to labāk īstenot (O. Zembaha 2004, 12).

A. Kopeloviča un L. Žukovs apgalvo, ka bērna intereses daudzveidība, kam būtu jāveidojas mācību procesa laikā, norāda tikai atšķirības, kam ir jānotiek vienlaikus, taču tas nebūs uz precīzi noteiktu pakāpenību (A. Kopeloviča, L. Žukovs, 2000, 210). Tas nozīmē, ka pirmsskolas skolotājam ir iespēja pašam šo pakāpenību veidot, un veidot savu pieeju.

V. Zelmenis uzsver, ka intereses ir daudzveidīgas. Tās mēdz būt šauras, plašas, seklas, dziļas, nenoturīgas un noturīgas. Garīgas intereses spēj sekmēt bērna vispusīgu attīstību. Ja bērna intereses ir dziļas, plašas un noturīgas, tad tas ir kā pamats turpmākiem

panākumiem mācību procesa laikā un pilnvērtīgai dzīvei. Apzinātām interesēm un vajadzībām ir skaidri zināms izvēles un rīcības arguments un pamatojums (V. Zelmenis, 1978, 26).

Analizējot intereses A. Šponas, I.Kreišmanes, R. Valgeres, K. Gulbes, S. Omārovas, O. Zembahas, A. Sorokinas, J. A. Studenta, L. Priedes, K.G.Junga, V. Zelmeņa, A. Kopelovičas un L. Žukova autoru skatījumā, varu secināt, ka šo autoru skatījums šim jēdzienam "intereses" ir samērā atšķirīgs. Intereses tiek saistītas gan ar vajadzībām, uzmanību un attieksmēm. Viena no interesēs svarīgākajām pazīmēm ir emocionālā attieksme pret kādu objektu vai lietu. Secināju, ka daži no autoriem liek lielu akcentu uz bērnu agrīno vecumu, jo šis ir tas laiks, kad bērnam interesē pilnīgi viss, jo viņš no dzīves vēl neko nav baudījis, un viss viņam ir pirmo reizi. Visi iepriekš minētie autori piebilst, ka tieši pedagogam ir liela loma bērna interesēs sekmēšanā, jo pedagoga galvenais uzdevums ir radīt tādas apstākļus, kuru laikā bērnam rodas interese par notiekošo. Pedagoģs dara visu iespējamo, lai bērns pats savas interesēs vadīts iepazīstās ar visu jauno, ko pasaule viņam sniedz. Bērns ir daļa no dabas, un bērnos mīt dabiska vēlme visu izzināt un izpētīt. Ja pedagogs spēj bērnu ieinteresēt turpmākai darbībai, tad tas būs kā pozitīvs sākums nezināmā izpētei.

1.2. Jaunākā pirmsskolas vecuma bērnu psihiskās attīstības raksturojums pētāmās problēmas aspektā

Psihologijā šo bērnu attīstības periodu sauc par jaunāko pirmsskolas vecumu. Šajā vecumposmā vadošā darbība ir rotaļa (spēle). Šajā vecumposmā rotaļa veidojas no bērna manipulācijām izmantojot priekšmetus. Skolotājs spēj bērnu aizraut ar savu darbošanos, un bērnam šajā vecumposmā ir raksturīga pieaugušo atdarināšana.

Šajā vecumposmā aizvien pastāv bērna emocionāli tiešais kontakts ar pieaugušo, taču bērns vēl aizvien mācās sadarboties ar pieaugušo un bērnu, un to viņš dara veicot priekšmetiskas darbības. Bērnam šajā vecumposmā ir svarīgi, lai arī pieaugušais piedalītos viņa darbībās.

Bērns šajā vecumposmā ir ļoti egocentrisks, tādēļ daudzos gadījumos bērns respektē tikai savas vēlmes un intereses. Šī iemesla dēļ bērna komunikācija ar citiem bērniem izpaužas kā kustību rotaļas. Šajā vecumposmā bērni pārsvarā spēlējas „blakus”, nevis „kopā”.

Bērns pamazām apzinās savas spējas un savu „Es”, un spēj paplašināt savu darbības loku. Sāk attīstīties bērna pašapziņa. Bērns sāk saprast, ka var būt fiziska šķiršanās no mammas, taču ir bērni, kuri to nevēlās darīt, un viņiem rodas baiļu sajūta par to. Bērns no sabiedrības paņems to, kas viņu ieinteresēs un pievērsīs viņa uzmanību. Bērns šajā vecumposmā emocionāli reaģē tikai uz to, ko viņš uztver tieši, tādēļ bērns vēl nespēj priecāties ne par pagātni, ne nākotni. Bērna vēlmes ir nenoturīgas un pārejošas. Bērns vēl nespēj tās kontrolēt un sadalīt. Bērns savu pašidentitāti veido ap savu vārdu. Ar kustībām bērns sevi izjūt un apzinās sevi kā personību. Tādejādi tālāka kustību attīstība veicina bērna neatkarības un pašapziņas veidošanos.

Šajā vecumposmā bērns ir sevi izdalījis no apkārtējās vides, bērns par sevi spēj runāt 1. personā un bērnam sāk veidoties pašcieņas izjūta. Bērns sāk izjust prasības un ierobežojumus. Bērns sāk ievērot personīgo higiēnu. Tā pat arī bērnam sāk veidoties tīrības un kārtības izjūta.

Nemitīgi apgūstot jaunas prasmes, bērns jūtas sajūsmināts, un tas ceļ bērna pašapziņu. Tieši bērna pašapziņas celšana ir visa jaunā pamats un apgūšana (Elnebija, 14). Pirmsskolas jaunākais bērnu vecums ir nozīmīgs un unikāls ar to, ka šajā vecumā bērnam sāk attīstīties galvenās personības iezīmes. Tādēļ ir ļoti svarīgi pievērst lielu uzmanību šim vecuma periodam.

Bērnu var salīdzināt ar augu, kāda būs augsne, tāds arī izaugs bērns (Altermann, Čaure, 27). Var teikt, ka vide un augsne ir bērna attīstības ietekmētāja, tomēr, ir izpētīts un secināts, ka katrā konkrētajā vecumposmā bērns ir apveltīts ar tādām prasmēm un iemaņām, kādas bērnam ir nepieciešamas. Ir bērni, kuriem šīs prasmes un iemaņas ir stiprākas un noturīgākas nekā citiem vienaudžiem.

Jaunākā pirmsskolas vecuma bērnam ir raksturīga iekšējā garīgā darbība. Bērns klausās un lieto vārdus, kuru nozīmi un jēgu vēl neizprot. Vārdu izprašanas process notiek pakāpeniski. Tādēļ ir ļoti svarīgi, lai pieaugušais runātu ļoti precīzi un pareizi. Tādā veidā bērns spētu šos vārdus sevī atkālt. Šajā vecuma posmā bērns vēl lielu daļu no sniegtās informācijas neizprot, viņš to vēl mēģina izsecināt. I. Pškarevs, balstoties uz Ž. Piažē atziņām ir secinājis, bērniem no diviem līdz četriem gadiem ir ļoti izteikts loģiskās domāšanas trūkums. Bērns saista sev zināmās cēloņsakarības ar parādībām, kur sakarības nav (Puškarevs, 2001, 57-58).

Jaunākā pirmsskolas vecuma bērns lieliem soļiem progresē gan garīgajā, gan sociālajā attīstībā. Bērns šajā laikā apgūst visu jauno un ikdienišķo. Bērns atklāj sevi kā personību un savu „Es”. Šajā vecumposmā būtu nepieciešams bērnam sniegt zināma veida brīvību, lai viņš varētu pats saviem spēkiem izpētīt savu tuvāko apkārtni. Tomēr pedagogam ir jāapzinās, ka pastāv dažāda veida briesmas un riski, kurus bērns pats vēl neapzinās. Bērnam augot, viņš pierod pie dažādiem rituāliem, kuri ir iestrādājušies gan ģimenēs, gan pirmsskolas izglītības iestādēs. Bērns pie šiem rituāliem ļoti pierod, un ar to palīdzību bērns kļūst patstāvīgāks. Bērni ļoti vēlas līdzināties pieaugušajiem un darīt tieši tādas pašas lietas, ko dara pieaugušie. Bērns labprāt palīdzēs pieaugušajam sakārtot drēbes vai rotaļlietas, nomazgāt traukus vai izslaucīt grīdas. Bērns tādā veidā darbojoties apmierina savu interesi par konkrēto darbību. Ļoti svarīgi ir arī bērnu par to uzslavēt, jo bērnam uzslava ir sava veida motivācija. Bērns šajā vecumposmā ir ļoti aktīvs, un bērna fiziskā darbība ir attīstīta. Bērns var skriet, kāpt, lēkt, rāpot utt. Bērns šajā vecuma posmā izrāda lielu interesi par grāmatām. Bērnam patīk klausīties pieaugušā lasījumu, un bērnam arī pašam patīk grāmatā šķirt lapu pēc lapas. Pieaugušajam ir jāpalīdz bērnam nostiprināt šo prasmi. Bērnam šajā vecuma posmā patīk bilžu grāmatās, kurās ir spilgti un detalizēti attēli. Bērns šajā vecumā var pats spriest par redzamo un redzēto, un viņš jūtas labi, ja viņš var izvēlēties starp vairākām lietām. Bet nevajadzētu bērnam šajā vecumā likt izvēlēties starp vairāk kā divām lietām. Bērni šajā vecumā visus vecāku uzticētos uzdevumus uztver ļoti nopietni, un vēlas visu izdarīt tik labi, cik vien tas ir iespējams. Bērniem šajā vecumā patīk stāstīt par sevi un notikumiem, kas ar viņiem ir atgadījušies, piemēram, kopīga ģimenes ekskursija, vai dzimšanas dienas pasākums. Bērniem šajā vecumā patīk dziedāt un spēlēt dažādas rotaļas. Bērns šajā vecumā vēl nespēj saskaitīt vairāk kā četrus priekšmetus. Bērnam sāk attīstīties salīdzināšanas prasmes. Viņš jau prot salīdzināt kas ir liels, kas mazs, tātad secinām, ka bērns jau prot salīdzināt divus dažāda lieluma priekšmetus. Bērns jau izprot, kas ir ātrs un kas ir lēns, kas ir karsts un kas ir auksts (Bakisa, Romēns, 1997).

Bērnam šajā vecumā sāk spilgti attīstīties fantāzija, un viņš sāk iztēloties lietas. Bērna otrajā dzīves gadā viņš ļoti aktīvi vēro un atdarina pieaugušā darbības. Bērns iepazīst apkārtējo vidi un pasauli, un tie pamazām sāk veidot bērna iztēli. Bērns vēl jo projām darbojas kā pētnieks, lai pats spētu iepazīt pasauli. Šajā vecuma posmā viņš vairāk vēro. Bērna pasaules pētīšanas laikā uzrodas jautājums „Kas tas ir?” Bērns par daudzām lietām un priekšmetiem, kas viņam ir sveši jautā ar šo jautājumu. Kad bērna interese ir daļēji apmierināta, un viņš ir uzzinājis kas ir kas, tad bērns sāk eksperimentēm un pats nemaz nemanot sāk sevi mācīt.

Bērns šajā vecumā vēlās pārbaudīt, kādas ir vecāku nospraustās „robežas”. A. Bakisa un K. Romēns apgalvo, ka bērnam šajā vecumā patīk runāt pretī vecākiem un pieaugušajiem. Bērni paši jau no divarpus gadu vecuma prot organizēt un spēlēt vienkārša veida spēles. Bērns jau prot sadarboties ar trim bērniem. Taču šajā vecumā bērniem ir raksturīgi pašiem visu izlemt un spēlēt spēli tā, kā paši vēlās, tādēļ parasti šī kopīgā spēlēšanās nemēdz būt ilga. Bērnam sasniedzot trīs gadus, viņš jau veiksmīgi spēj rotaļāties kopā ar citiem bērniem, un šajā vecumā ļoti strauji sāk attīstīties bērna sociālās spējas. Šajā vecumā bērns uzdod pieaugušajam neskaitāmus jautājumus par lietām un parādībām kuras viņš redz un dzird. Bērns šajā vecumā kļūst pašpārliecināts un viņa uzvedību jau ir vieglāk paredzēt.

Šajā vecumā ir ļoti svarīgi bērnu iedrošināt, jo viņš vēl jūtas nedrošs. Pieaugušajam ir jāpalīdz bērnam pārvarēt baiļu sajūtu. Bērns pamazām sāk kļūt neatkarīgs. Šajā vecumā bērns apgūst prasmi komunicēt ar apkārtējiem cilvēkiem. Tādēļ bērnam ir jāpalīdz pārvarēt kautrību un bailes. Bērns ir jāiedrošina uz sarunām ar citiem cilvēkiem. Šajā vecumā bērnam ir ļoti raksturīgi būt emocionālam. Bērns var savas pozitīvās un negatīvās emocijas izrādīt viss dažādākos veidos: smeļoties, raudot, smaidot. Bērnam šajā laika posmā ir augsts pašvērtējums. Bērns šajā vecuma strauji socializējas, viņš atkārto visas apkārtējo cilvēku darbības un uzvedību. Bērns šīs darbības un uzvedību atdarina ļoti precīzi (Puškarevs 2001, 30, 69).

Attīstās arī bērna garīgā attīstība. Bērns sāk kļūt neatlaidīgs un spēj ilgāk koncentrēties. Bērns nu jau spēj ilgāk darboties ar lietām un priekšmetiem. Tā rezultātā bērns gūst panākumus sev interesējošās jomās. Svarīgi ir šajā vecumā izprast lietas un to būtiskās atšķirības. Bērns nu jau prot lietas šķirot pēc krāsas un formas. Bērns prot noteikt kuri priekšmeti ir apaļi, piemēram bumba, kuri priekšmeti ir stūraini, piemēram, klucīši. Bērns prot izveidot diva veida laukumus, vienā apaļie priekšmeti, otrā kantainie priekšmeti. Tā pat, bērns prot izveidot vairākus tornīšus no rotaļu klučiem, šķirot tos pēc krāsām. Bērns prot arī nosaukt galvenās pamatkrāsa. Bērnam šajā vecumā attīstās valoda. Otrajā dzīves gadā bērns spēj teikumus veidot no diviem, trim vārdiem. Sākumā šie vārdi var izklausīties nesaprotami, taču ar laiku pieaugušais sāk saprast bērna valodu. Bērna valoda ļoti strauji attīstās, un jau 3 gadu vecumā bērnam parādās bezgalīgais jautājums „Kāpēc?” Bērns par visu ko redz un dzird jautā „Kāpēc?” Ir svarīgi, lai pieaugušais neatbildētu ar vienkāršu frāzi „Tāpēc”, bet ir svarīgi, lai, pieaugušais paplašina sarunas tēmu. Atbildot pilniem teikumiem uz bērna „Kāpēc?” attīstās bērna valoda, jo viņš ļoti nopietni klausās pieaugušo atbildes. Ir svarīgi bērnam stāstīt kur mēs ejam un ko darīsim. Bērnam ir jāstāsta, ka šodien iesim uz bērnudārzu, bet rīt būs

brīvdienas. Tādā veidā bērnam sāk rasties priekšstats par nedēļas dienām, ka ir darba dienas un brīvdienas. Bērns jau kļūst pacietīgs un uzmanīgs. Bērns jau var piedalīties dažādās spēlēs un rotaļās. Turpina attīstīties bērna koncentrēšanās spējas (Bakisa, Romēns, 1997).

Iepazīstoties ar apkārtējo vidi un dabas parādībām ir svarīgi, lai bērns ar to iepazīstās pats saviem spēkiem. Bērnam ir jāļauj lietas izjust pašam. Bērns var iepazīties, piemēram, ar koku lapām pēc skolotājas sagatavota stāstījuma, taču galvenos priekšstatus un emocijas par koka lapām viņš iegūs dodoties dabā, un lapai pieskaroties. Bērns jau šajā vecumā spēj pastāstīt to, ko redz un jūt. Ir svarīgi uzklausi, kādi ir bērna priekšstati par lietām.

Analizējot jaunākā pirmsskolas vecuma bērnu attīstību, varu secināt, ka bērns šajā vecuma posmā ir vērsts uz sevi, bērns sāk sevi apzināties kā personību, bērns sāk apzināties savu „Es”. Šajā laikā sāk pamazām veidoties sadarbības prasmes ar citiem. Bērnu ļoti interesē viss, ko dara pieaugušais, un bērns cenšas atdarināt visu ko redz un dzird. Lai veiksmīgāk bērnu varētu ieinteresēt uz kādu darbību, visefektīvāk to ir darīt caur emocionālu stāstījumu, praktiskām darbībām vai problēmsituācijas izklāstu. Tas tādēļ, ka bērns šajā vecumā pasauli uztver caur emocijām un sajūtām. Skolotājam ir vērts uzmanību pievērst bērna uzmanībai. Bērni šajā laika posmā ir aktīvi, un viņiem ļoti patīk darboties. Bērnam patīk, ja viņam tiek dots kāds viņuprāt svarīgs uzdevums. Bērns šo uzdevumu uztver ļoti nopietni, un vēlās to izpildīt pēc iespējas labāk. Šajā vecumā ir raksturīgi, ka bērnam diez gan ātri pazūst interese par notiekošo. Bērnam ātri apnīk rotaļlāties ar vienu rotaļlietu, tādēļ viņš tās bieži maina. Skolotājam ir jāizplāno tāda darbība, lai tā būtu dinamiska un mainīga.

2. Vērojumi dabā – būtisks intereses par dabu sekmēšanas līdzeklis

2.1. Pedagoģs – bērnu intereses par dabu rosinātājs

Reizēm, pastaigas laikā bērns var ilgu laiku sēdēt un vērot gan skudru takas, gan kukaiņu darbību, un viņam tas viss liekas ārkārtīgi interesanti un kaut kas jauns. Ja bērns pastaigas laikā vienkārši apstājas pie ledus peļķes un vēro to, tad vajag viņam to atļaut. Ja bērns vakara krēslā grib brītiņu pasēdēt ārā un ieklausīties kā vējā šalc zari, tad vajag bērnam to atļaut. Šie visi notikumi bērna attīstībai ir ļoti svarīgi un nozīmīgi, un bērns tos atcerēsies. Daba un dabas vērojumi spēj bagātināt un padziļināt bērna dvēseli. Cilvēks ir daļa no pasaules un dabas. Cilvēks veidojas esot cieši sasaistīts ar dabu. Pirmā vide, kuru bērns uztver, ir daba (Freiberģa, L. Priede, 2007, 43) Daba veicina bērnu intereses attīstību.

Darbojoties dabā, un dabas vērojumi, ļauj bērnam spilgtām atklāt apkārtējo pasauli. Esot saskarsmē ar dabu, bērns tiecās izpētīt visu jauno un vēl nezināmo. Bērns izjūt prieka sajūtu ieraugot pat vienkārši lidojošas koku lapas vējā. Jaunākā pirmsskolas vecuma bērns ir aktīvs savā darbībā. Šajā laikā bērns iepazīst gan sevi, gan lietas, kas ir viņam apkārt. Bērni ir sajūsmināti, ja viņiem tiek dota iespēja praktiski darboties ar dabas materiāliem-akmeņiem, lapām, ziediem u.c. Darbojoties ar dabas materiāliem, bērņā rodas pozitīva attieksme pret dabu.

Svarīgākais dabas vērojumu uzdevums ir izraisīt vēlmi ielūkoties, darboties un izzināt apkārtējo vidi un dabas norises. Ir svarīgi, lai bērnam rastos interese par dabu un notiekošo dabā. Ja bērnam būs radusies interese, tad viņš spēj paust savu attieksmi pret to. Bērns spēs pastāstīt par to, ko iekšēji jūt. Spēs paust savas emocijas. Lai bērns spētu emocionāli paust savu attieksmi, ir jārada attiecoša vide. Vērojumu laikā bērnam ir jānodrošina daudzveidīga darbošanās. Bērnam ir jāļauj ieklausīties dabā, aptaustīt to, pasmaržot un izpētīt, novērot. Vērojot dabu, ir jāieklausās bērņā. Jādod bērnam iespēja izstāstīt kādas ir viņa emocijas, ko viņš jūt pētot un novērojot. Daba bērnu spēj sajūsmināt, atmiņas un pieredze ir paliekošas.

Atrodoties dabā ar bērnu ir svarīgi, lai skolotāja radītā atmosfēra būtu atraisīta un nepiespiesta. Dabas vērojumos ir jāietver vērojumi un ekperimenti. Daba ir pirmā vide, ko

bērns uztver un izjūt. Daba māca bērnu dzīvot pasaulē. Daba ir neprogresējama un pārsteigumu pilna. Dažādi pedagogi un psihologi uzsver, ka mācoties kaut ko jaunu interesantā un pēkšņā darbībā, ir daudz sekmīgāk un vieglāk kaut ko atcerēties. Pēkšņu notikumu bērns atcerēsies daudz spilgtāk, nekā speciāli radītu situāciju.

Nav iespējams bērniem sniegt pieredzi bez vērošanas un darbošanās dabā. Dažādi uzskates materiāli nevar būt galvenie dabas iepazīšanas līdzekļi. Bērns nevar iepazīt un izjust lietu, sniegu vai vēju vērojot tos attēlos. Tādā veidā bērns šīs dabas parādības var iepazīt tikai vizuāli, bet ne emocionāli. Bērns to nevar ne izjust, ne aptaustīt. Skolotāja var stāstīt, ka krītoša sniega pārsla plaukstā izkūst, un pārvēršās par lietus pili, bet, ja bērns to dabā neizjutīs pats, viņš to neizprātīs. Iepazīstot tuvāko apkārtni un dabas norises ir jābūt mērķim – izprast kas ir kas, un kas notiek dabā dažādās situācijās. Ir svarīgi, lai šajā bērnu vecumā skolotājs īsi pastāsta par notiekošo, jo bērna pieredze vēl nav tik bagāta. Tā pat ir arī svarīgi pēc katra vērojuma un pieredzes pajautāt bērnam, ko viņš vērojuma vai ekperimenta laikā ir izjutis un kā tas bija. Neskatoties uz to, ka bērna pieredze vēl nav tik bagātīga, ir lietas, ar kurām viņš jau ir iepazinies, tādēļ visu jauno vajag piesaistīt jau zināmajam. Bērnam augot, viņš jau sāk saprast kas notiek viņam apkārt. Bērns spēj atbildēt uz vienkāršiem jautājumiem. Šajā vecuma posmā bērns jau spēj pastāstīt par savu pieredzi.

Liela nozīme intereses attīstībai ir tiešajos vērojumos. Veidojot apstākļus dabas vērojumiem un eksperimentiem ir svarīgi, lai pirms tam skolotājs noskaidrotu kāda ir bērnu pieredze un kādas ir bērnu intereses. Ir svarīgi, lai arī skolotājs pats būtu ieinteresēts dabas vērošanai un izziņāšanai. Jo, ja skolotājs būs ieinteresēts un vēlēsies visu izziņāt, tad arī bērnam būs interese. Tas tādēļ, ka skolotājs ir bērnam piemērs, un bērns vēlas atdarināt skolotāja darbības. Ja skolotāja attieksme būs vienaldzīga, tad arī tāda būs bērnam. Ja bērns vairāk vēros un pētīs, tad viņam veidosies lielāka pieredze un attīstīsies bērna domāšana un intuīcija. Dabas vērojumos bērns balstās uz pieredzi. Vērojot dabu, bērns attīsta psihiskos procesus. Ar laiku bērns spēj pamanīt spilgtas dabas parādības un norises, un arī tikko pamanāmas izmaiņas dabā.

L. Priede uzsver, ka daba uzrunā bērnus. Bērnus piesaista viss, kas notiek dabā. Bērniem patīk rotaļāties dabā un izziņāt to. Tomēr mūsdienās ir arī tādi skolotāji, kuri vēlas bērnam iemācīt dabu. Skolotājs bērnam pasniedz jau gatavu slēdzienu, tā ir un viss. Tā vietā, lai dotos dabu iepazīt atrodoties tiešā saskarsmē ar to, ir skolotāji, kuri dot bērniem darba lapas ar mērķi iemācīt to. Vislabāk dabu var uztver un izjust tad, ja bērns atradīsies tiešā saskarsmē ar to. Bērnam ir daba jāizjūt caur emocijām tajā darbojoties. Bērna intereses dabas vērojumos lielā mērā ir atkarīgas no tā, kāds ir skolotājs, jo tieši skolotājs ir bērna intereses

sekmētājs. Ir svarīgi, kā skolotājs atbild uz bērna uzdotajiem jautājumiem. Ja skolotājs atbildēs ar vienu vai diviem vārdiem, tad bērnam vairs nebūs interese izzināt kādu objektu vai parādību. Skolotājam vajag atbildēt uz bērna jautājumiem tā, lai bērns tiktu ieinteresēts uz turpmāku darbību. Ir svarīgi arī uzzināt kādas ir bērna domas un pieredze. Sava veida pieredze bērnam jau ir, tādēļ viņš vienkāršiem vārdiem spēs pastāstīt par notiekošo un savām izjūtām. Bērnam pašam spriežot par notiekošo, attīstās personības iezīmes – vērīgums, zinātkāre, novērošanas spējas un līdzpārdzīvojums.

Rotaļnodarbība, ārpusrotaļnodarbību darbs un dabas vērojumi ir cieši saistīti ar rotaļu, jo darbojoties ar bērnu, ir svarīgi, lai darbības tiek virzītas caur rotaļu, jo jaunākā pirmsskolas vecuma bērna intereses lielā mērā saistās ar rotaļu. Bērns šajā vecumā nespēj uztvert teorētisku informāciju. Bērnam par lietām un dabas parādībām radīsies interese, ja skolotājs būs pietiekami dinamisks un mainīgs, un lietas, bērniem pašiem nezinot, viņi apgūs caur rotaļu.

D. Einona uzsver, ka gandrīz viss, ar ko bērns nodarbojas pēc savas izvēles ir rotaļa. Bērna rotaļa mēdz būt gan vienpatna, gan kolektīva, nopietna un priecīga. Lai gan bērni šajā vecumposmā vairāk spēlējas vieni paši. Rotaļai ir raksturīga atkārtošana, un rotaļājoties, bērns vienmēr fantazē. Arī skolotājam ir jāprot fantazēt, jo tas ieinteresē bērnu. Vērojot dabā krītošas koku lapas, šo darbību skolotājs pārvērš par rotaļu. Skolotājs var aicināt bērnus lapas sagrābt lielā kaudzē, un pēc tam bērni lapu kaudzē var lēkt iekšā. Skolotāja var bērnus aicināt pavērot, ka no mazām lapām, var izveidot lielu lapu kaudzi. Šādā veidā darbošanās pārvēršas par rotaļu. Bērni darbojas mērķtiecīgi.

O. Svenne uzsver, ka rotaļājoties bērns domā, analizē un veic secinājumus. Rotaļājoties bērns spriež, salīdzina un debatē, un tas viss notiek arī bez pieaugušo palīdzības un klātbūtnes (O. Svenne, 1930, 148).

Lewis-Webber uzsver, ka jaunāko pirmsskolas vecuma bērnus vajag pēc iespējas vairāk iesaistīt vides pasākumos, kas tiek organizēti. Vērojot un piedaloties pasākumā, bērns spēj izprast vides nozīmīgumu, bērns bagātina savu pieredzi. Bērniem šajā vecumā patīk pašiem piedalīties dažādos pasākumos. Piemēram, rudens talkas bērniem ir pozitīvs piedzīvojums. Bērns var praktiski darboties grābjot lapas. Darbu var pārvērst par rotaļu, sagrābjot lielas lapu kaudzes, un pēc tam tajās lēkt iekšā. Šāda veida darbošanās radīs bērnam pozitīvu attieksmi pret dabu. Ja bērns būs ieinteresēts dabā, tad viņš spēs saskatīt gadalaiku spilgtās krāsa un smaržas. Daba attīsta bērna iztēli un spējas novērot. Daba veido bērna iekšējo pasauli, bērna fantāzijas un iztēli (Lewis-Webber, Mavis, 1993,21).

Arī dzīvā daba ir bērna intereses par dabu sekmētāja. Bērni ir sajūsmā par dzīvniekiem. Bērni var ilgi sēdēt un vērot, kā bizbizmārīte mēro savu ceļu. Bērnā esot saskarsmē ar dzīvniekiem, viņš iemācās būt līdzcietīgs un uzmanīgs. Bērni ir ļoti emocionāli, tādēļ viņi jau tik agrā vecumā spēj just līdzīgu dzīvnieku sāpēm (Lieģeniece, 1992, 135).

Tiešie dabas vērojumi liek bērnam vairāk uzmanības pievērst tam, kas notiek viņam apkārt. Bērns iemācās vērot gan pārmaiņas gadalaikos, gan dzīvajai dabai. Skolotāja uzdevums ir bērnam paskaidrot lietas, kuras viņš ir novērojis, bet vēl nav konkretizējis. Piemēram, putnu, kukaiņu, ziedu un koku nosaukumi. Pirms dabas vērojuma, bērnus var iepazīstināt ar kokiem izmantojot uzskates materiālus, bet bērnu vajag mudināt doties vērot kokus un ziedus pie dabas. Kokus un ziedus bērns var aptaistīt, pasmaržot. Bērns var secināt, ka kokiem un ziediem ir atšķirīgas smaržas. Arī pavasarī vērojot pienešes, bērns var noplūkt pienešes, to pasmaržot un secināt, ka pienešes kātiņā ir balts pienešes. Bērns no dabas paņems tik daudz, cik vēlēšies. Dabu bērnam nevar iemācīt, tieši tādēļ bērns balstoties uz saviem novērojumiem paturēs prātā to, ko pats vēlēšies. Ja bērna par kādu lietu būs radusies interese, tad arī viņš to paturēs prātā un par to runās.

2.2. Vērojumos izmantojamie metodiskie paņēmieni

Mūsu sabiedrība dzīvo pārmaiņu laikā, kad strauji mainās cilvēku vērtību sistēma, intereses un vajadzības. Arī izglītības sistēmu skar pārmaiņas, tajā skaitā arī bērnus. Mainoties sabiedrībai, mainās arī bērns. Nozīmīga kļūst bērna spēja pieņemt lēmumus, domāt, būt atbildīgam, pieņemt lēmumus un komunicēt.

Strādājot ar bērnu ir svarīgi, lai bērns augtu līdzīgu sabiedrībai. Bērnu vajag iedrošināt pasauli izzināt pašam, un skolotājs paliek tikai kā pasaules izzināšanas virzītājs. Skolotājam ir jārada tādi apstākļi, kuros bērns pats var domāt un secināt.

Mūsdienu skolotājam ir jābūt radošam un aktīvam. Skolotājam strādājot ar bērnu ir jāizmanto daudzveidīgi metodiskie paņēmieni. Skolotājam ir jāizmanto tādi metodiskie paņēmieni un darba organizācijas formas, kas rosina izzināšanas darbību un sekmē katra bērna iesaistīšanos pedagoģiskajā procesā, respektējot ikviena bērna vajadzības un veicinot fizisko, psihisko un sociālo attīstību.

Mācību metodes, paņēmieni un organizācijas formas katram vecumposmam ir atšķirīgas. Jaunākā pirmsskolas vecuma bērna izmantojamie metodiskie paņēmieni un organizācijas formas:

1. Novērošana;
2. Demonstrējums;
3. Atdarināšana;
4. Manipulācija ar priekšmetiem rotaļās;
5. Īsto priekšmetu iepazīšana rotaļās;
6. Mūzikas spēles un rotaļas;
7. Kustību rotaļas;
8. Sižetiskās darbības;
9. Individuālais darbs;
10. Pastaiga;
11. Darbs ar apakšgrupu (līdz 5 bērniem).

Iepazīstinot bērnu ar dabu un sabiedriskās dzīves norisēm var izmantot visus no iepriekš nosauktajiem metodiskajiem paņēmieniem un organizācijas formām. Ieinteresējot bērnu, bērns pats vēlēties darboties un izzināt. Iepazīstinot bērnu ar dabu dabas vērojums, bērns varēs izpaust savu attieksmi par redzēto, dzirdēto, izjusto un darīto (https://visc.gov.lv/vispizglitiba/saturs/dokumenti/programmas/pirmsskolai/pirmssk_izgl_mac_programma.pdf)

Ļoti svarīgi ir iepazīstināt bērnu ar dzīvo un nedzīvo dabu. Bērns ar dabu ir jāiepazīstina gan eksperimentējot, gan vērojot dabas norises, bet pirms dabas vērojuma bērns ir jāieinteresē, izmantojot piemēram literāru stāstījumu vai problēmsituācijas radīšanu. Arī aktivitātes dabā, kā, piemēram, iepazīstinot bērnu ar kukaiņiem. Ir jāiet ar bērniem pie dabas un jāmēģina saskatīt kādu kukainīti. Viņš to var aplūkot un novērot tā īpašības un rīcību. Līdz ar to, bērns būs izdarījis kādus secinājumus par kukaiņiem, kā tie dzīvo un ko tie dara, un kā pārvietojas. Bērns varēs paust savu attieksmi par redzēto, darīto un dzirdēto. Ļoti svarīgs ir arī pedagoga komentārs, jo mēs pieaugušie mudinām bērnu uz jauniem iespaidiem (izm.izm.gov.lv). Bērns no pieaugušā ņem piemēru, tieši tādēļ pieaugušajam ir pašam jābūt ieinteresētam.

Galvenie metodiskie materiāli bērnu intereses par dabu sekmēšana ir dabas vērojumi. Pats efektīvākais veids kā bērniem parādīt un iepazīstināt ar dabas norisēm ir atrašanās

dabā. Dabas vērojumi, eksperimenti un iespaidi. Gadalaiku maiņu nav iespējams tik spilgti atainot grāmatās vai plakātos, ir jāiet ar bērniem pie dabas un jāļauj tai pieskaries. Bērnam ir jāaprot kas ir ziema un kas vasara. Kad ārā ir karsts un kad auksts. Pats labākais veids kā šo visu bērnam parādīt ir dabas vērojums.

3. Intereses par dabu sekmēšana dabas vērojumos, izpēte un analīze

3.1. Pētījuma metodoloģija

Lai sasniegtu darba mērķi: teorētiski un praktiski sekmēt bērnu intereses par dabu dabas vērojumos, tika izvirzīta hipotēze: jaunākā pirmsskolas vecuma bērnu interese par dabu tiek sekmēta ja pedagogs:

- Pārzinās jaunākā pirmsskolas vecuma bērnu attīstības likumsakarības;
- Izpratīs dabas vērojumu nozīmi intereses rosināšanā.

Pētījuma uzdevumi:

1. Analizēt pedagoģisko un psiholoģisko literatūru par interesēm, to veidošanos pirmsskolas vecumā.
2. Izzināt vērojumu nozīmi intereses par dabu rosināšanā.
3. Teorētiski izzināt pedagoga lomu intereses par dabu rosināšanā.
4. Sekmēt interes par dabu dabas vērojumos.
5. Izzināt interes par dabu nozīmi bērna dzīvē.

Empīriskā pētījuma veikšanā tika izmantotas šādas pētīšanas metodes:

1. Anketēšana;
2. Pedagoģiskā novērošana.

Anketēšana ir rakstiska aptaujas metode. Anketa tika izstrādāta, balstoties uz darba mērķi un uzdevumiem. Viena no galvenajām anketēšanas priekšrocībām ir tā, ka anketēšana patērē samērā mazu laika sprīdi, un ir iespējams aptaujāt vairākus cilvēkus. Savukārt, ja tiktu izmantota intervēšana, tad tā patērētu daudz vairāk laika, jo ir jāintervē katrs respondents individuāli. Arī iegūtos aptaujas rezultātus ir viegli salīdzināt un apkopot datus. Pedagogu anketēšana notika anonīmi, lai nodrošinātu atklātākas atbildes. Pētījuma laikā tika izstrādāta viena anketa pirmsskolas izglītības skolotājiem (skat. 1. Piel.). Kopā tika izdalītas 25 anketas atkaļ tika saņemtas 20 anketas.

Novērošanas metode ir viena no izplatītākajām metodēm pedagogijā. Novērošanas metode balstās uz personisko pieredzi un cilvēka jūtām.

L. Žukovs uzsver, ka pedagoģisko novērojumu pielieto kādas konkrētas parādības vai lietas mērķtiecīgai izpētei (Žukovs, 1997, 16). Pirms katras novērošanas ir nepieciešami sagatavošanās darbi – izvirzīt konkrētu mērķi, plānot, izstrādāt plānu, veikt objektīvus pierakstus. Objektīvā novērošanā netiek atspoguļotas novērotāja domas, bet gan tiek precīzi pierakstīts tas, ko vērojuma laikā saka bērns.

Empīriskās pētniecības laikā izmanto novērošanu, lai pārbaudītu hipotēzi, iegūtu informāciju, pārbaudītu teorijas un teorētiskā pētījuma patiesumu. Kad vērojums ir veikts, iegūtā informācija tiek apkopota, skaidrota, vispārināta.

Lai spētu raksturot bērna emocionālo attīstības līmeni, un varētu izvērtēt kā dabas vērojumi sekmē bērna intereses par dabu, tika izvirzīti sekojoši kritēriji:

1. Bērna runā un darbībās novērojama „Es” apzināšanās;
2. Bērns ir ieinteresēts un apņēmīgs turpmākai darbībai;
3. Bērnā attīstās apziņa (Es varu!)

Vērojot bērnus rotaļnodarbībā, tika izvirzīti sekojoši kritēriji:

1. Bērns izrāda interesi par dabu;
2. Bērna reakcija klausoties skolotājas lasījumu;
3. Bērns aktīvi iesaistās rotaļnodarbības procesā;

Novērojuma mērķis bija sekmēt bērnu intereses par dabu dabas vērojumos. Novērojums tika veikts jaunākā pirmsskolas vecuma bērnu grupā. Tika izvēlēta tieši šī grupa tādēļ, ka bērni darba autori pazīst. Tādējādi, bērni jutās droši un nebija sakautrējušies. Vērojuma laikā bērnu sniegtās atbildes un emocijas tika piefiksētas, un vēlāk tika veikts novērojuma apkopojums un secinājumi.

3.2. Pētījuma rezultātu analīze un secinājumi

Pedagogu anketēšana

Lai veiksmīgi apkopotu un noskaidrotu pedagogu viedokli par jaunākā pirmsskolas vecuma bērnu intereses par dabu sekmēšanu dabas vērojumos, tika veikta pedagogu anketēšana (*skat. 1. Piel.*).

Anketēšanas mērķis: noskaidrot pedagogu viedokli par jaunākā pirmsskolas vecuma bērnu intereses par dabu sekmēšanu dabas vērojumos.

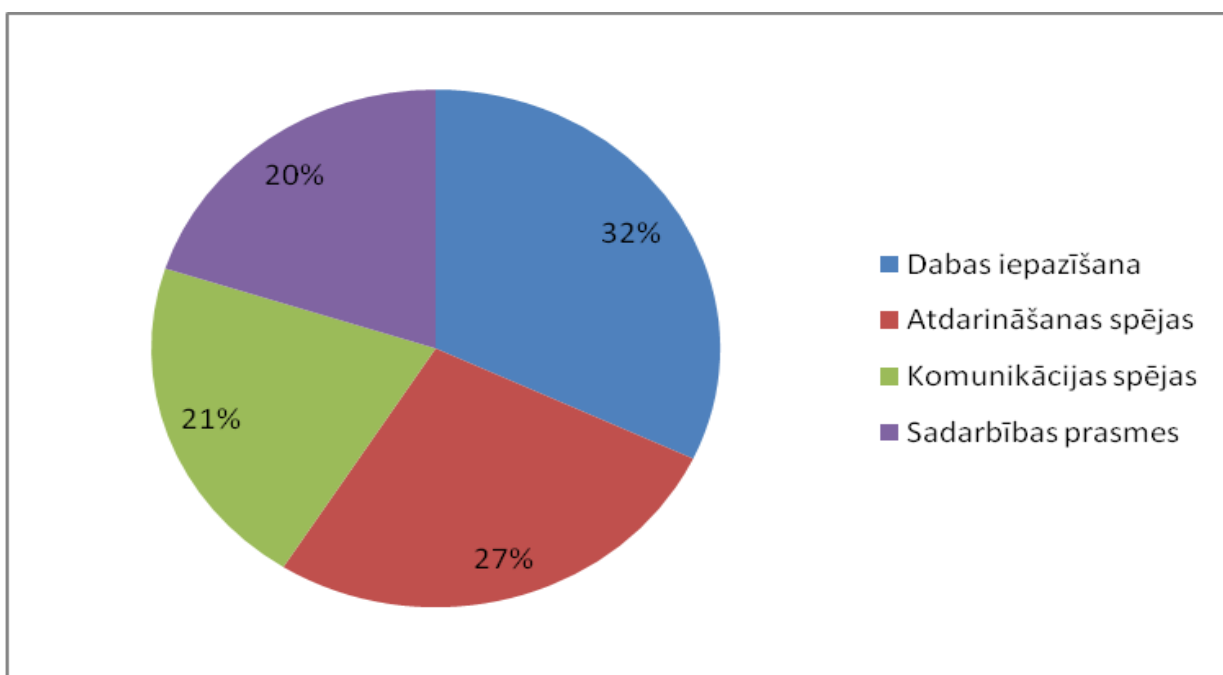
Anketēšanas uzdevumi:

1. Iegūt un apkopot informāciju, par jaunākā pirmsskolas vecuma bērnu intereses par dabu sekmēšanu dabas vērojumos;
2. Analizēt pedagogu atbildes.

Pētījuma bāze: 20 pirmsskolas izglītības skolotāji

Anketā tika iekļauti četri jautājumi par jaunākā pirmsskolas vecuma bērnu intereses par dabu sekmēšanu dabas vērojumos. Apkopojot anketas, rezultāti tika apkopoti diagrammās.

2. attēls. Nozīmīgākie dabas vērojumu uzdevumi jaunākā pirmsskolas vecuma bērna attīstībā.

Uz jautājumu, kādi, pēc skolotāju domām ir galvenie jaunākā pirmsskolas vecuma bērnu intereses par dabu sekmēšanas dabas vērojumos uzdevumi, (32%) respondentu uzskata, ka tā ir dabas iepazīšana un izzināšana, (27%) uzskata, ka attīstās bērnu atdarināšanas spējas, (21%) uzskata, ka attīstās bērnu komunikācijas prasmes, (20%) uzskata, ka attīstās bērnu sadarbības prasmes.

Nozīmīgāko jaunākā pirmsskolas vecuma bērnu intereses par dabu sekmēšanu dabas vērojumos uzdevumu respondenti nosauc dabas iepazīšanu un dabas izzināšanu. Tas sasaucas ar J.A. Studenta apgalvojumu, ka šajā vecumposmā bērns vēlās iepazīties ar pasauli un lietām, kas ir viņa tuvumā. Viss jaunais un nezināmais bērnam rada interesi (J.A.Students 1998, 70).

Kā nākošo nozīmīgāko dabas vērojumu uzdevumu respondenti nosauc bērnu atdarināšanas spējas. Varu piekrist šai respondentu atbildei, jo vērojot dabu, bērnam ir iespēja to atdarināt. Bērns var atdarināt vējā lidojošas koku lapas, krītošas lietus pilies, kukaiņu rāpošanu, lidojošus putnus utt.

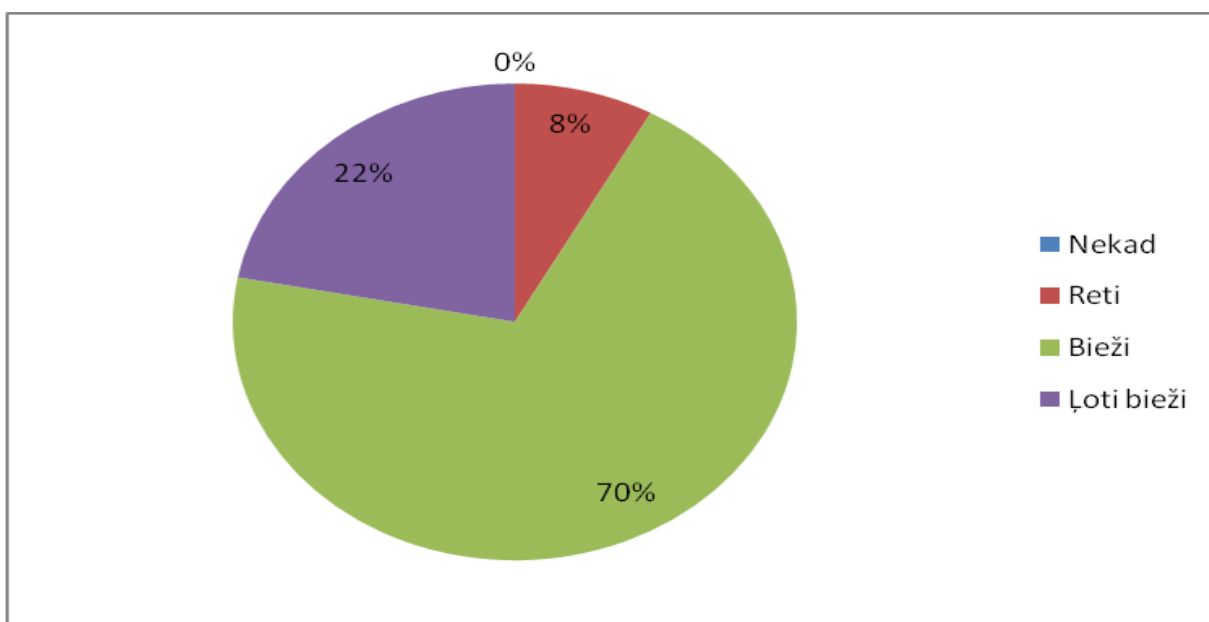
Kā trešo dabas vērojumu uzdevumu respondenti nosauc bērnu komunikācijas spējas. Varu piekrist šādai respondentu atbildei, jo darbojoties praktiski ar bērniem dabas vērojumos esmu secinājusi, ka bērni jūtās brīvi un nepiespiesti. Bērni uzdod daudz jautājumus un uztur ar pieaugušo un bērniem sarunu.

Kā pēdējo dabas vērojumu uzdevumu respondenti nosauc bērnu sadarbības prasmes. Šajā vecumposmā sadarbības prasmes tikai pamazām sāk veidoties.

Secinājumi. Apkopojot pedagogu anketas pirmo jautājumu varu secināt, ka pedagogi izprot, kādi jaunākā pirmsskolas vecuma bērnu galvenie dabas vērojumu uzdevumi. Tie ir sekojoši: dabas iepazīšana un izzināšana, atdarināšanas spēju veidošanās, komunikācijas prasmju veidošanās un sadarbības prasmju veidošanās.

Ar nākošo anketas jautājumu tika noskaidrots, cik bieži pedagogi savā pedagoģiskajā darbībā izmanto dabas vērojumu metodi.

3. attēls. Dabas vērojumu izmantošana pedagoģiskajā darbībā.

Uz jautājumu, cik bieži pedagogi savā pedagoģiskajā darbībā izmanto dabas vērojumu metodi, atbildes bija sekojošas: (70%) respondentu dabas vērojumu metodi pedagoģiskajā darbībā izmanto bieži, (22%) dabas vērojumus pedagoģiskajā darbībā izmanto ļoti bieži, (8%) dabas vērojumu metodi izmanto reti, (0%) neizmanto dabas vērojumu metodi.

Apkopojot pedagogu anketas tika secināts, ka lielākā daļa pedagogu dabas vērojumu metodi savā pedagoģiskajā darbībā izmanto bieži. Pie šī jautājuma pedagogi piebilda, ka bērniem daba ir jāiepazīst un tā ir jāvēro. Dabu nevar iepazīt izmantojot metodiskos materiālus. To vajag izjust uz savas ādas, un tikai tad, bērnam radīsies pieredze, un viņš dabu spēs izzināt.

Kā otro atbildi pedagogi nosauc ļoti biežu dabas vērojumu metodi savā pedagoģiskajā darbībā. Manuprāt, tas ir ļoti labi, jo bērni dabā var ne tikai iepazīt dabas norises, bet bērni var apgūt gan matemātiku, gan sociālās zinības. Dabā bērni var lietas salīdzināt pēc to lielumiem, raksturot tās, izprast cilvēka darbu dabā u.c.

Analizējot atbildes, varu secināt, ka 8% pedagogu dabas vērojumu metodi pedagoģiskajā darbā izmanto reti. Skolotāji piebilst, ka vēlētos daudz vairāk doties pie dabas, taču to nedara dažādu apsvērumu dēļ. Vairāk šādas atbildes bija no tiem pedagogiem, kuri māca bērnus sagatavošanas grupā. Tas esot tādēļ, ka daudzi skolotāji ļoti intensīvi bērniem māca lasīt un rakstīt. Pedagogi atzīst, ka darbojās ar dabas materiāliem, bet dabas vērojumiem neatliek tik daudz laika.

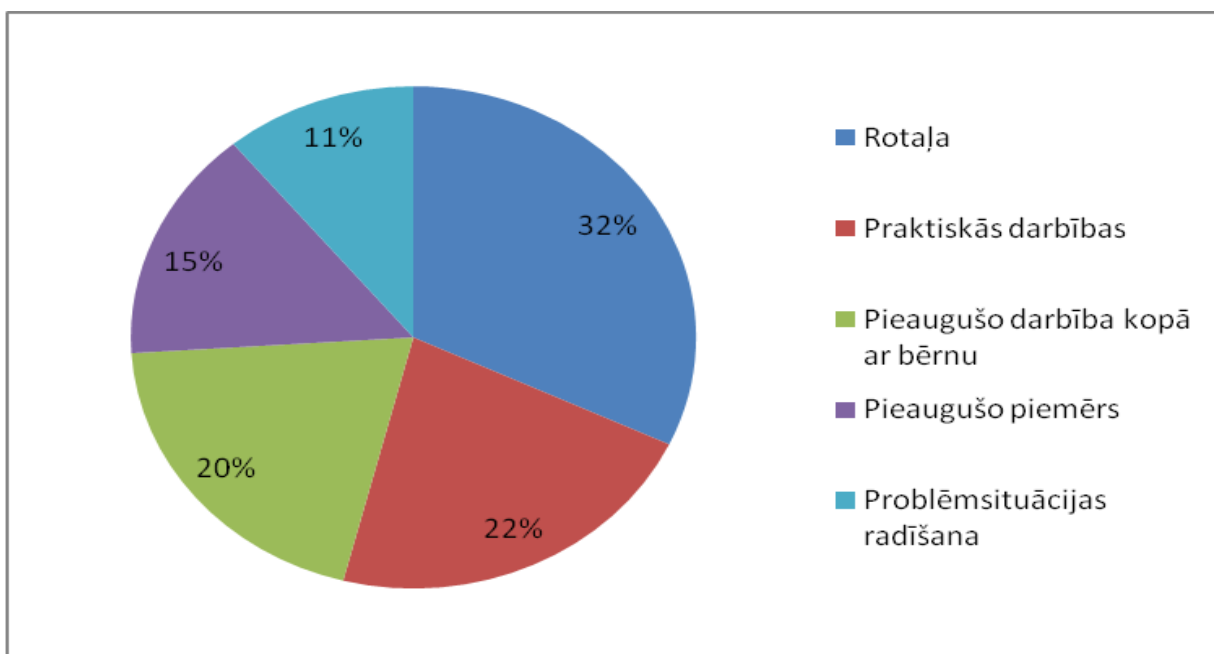
Priecē, ka starp pedagogiem nebija neviens, kas savā pedagoģiskajā darbībā neizmanto dabas vērojumu metodi, jo kā zināms, bērns ir daļa no dabas.

Secinājumi. Apkopojot jautājuma atbildes par dabas vērojuma biežuma izmantošanu, varu secināt, ka visi skolotāji savā pedagoģiskajā darbībā to izmanto. Atšķirība starp skolotājiem ir tāda, ka ir skolotāji kuri savā darbā dabas vērojumu metodi izmanto bieži, taču ir arī skolotāji, kuri savā darbā neizmanto dabas vērojumu metodi tik bieži, cik vēlētos.

Lai noskaidrotu, kādi pēc skolotāju domām ir efektīvākie skolotāja darbības paņēmieni kā sekmēt bērna intereses par dabu dabas vērojumos, tika uzdots trešais jautājums.

4. attēls

Efektīvākie darbības paņēmieni, kā sekmēt bērnu intereses par dabu.

Uz jautājumu, kādi ir efektīvākie pedagoga darbības paņēmieni, kā sekmēt bērnu intereses par dabu dabas vērojumos (32%) respondentu atbildēja, ka tā ir rotaļa, (22%) uzskata, ka praktiskās darbības, (20%) uzskata, ka liela nozīme ir pieaugušo darbībai kopā ar bērnu, (15%) uzskata, ka bērnu ieinteresē pieaugušais, (11%) respondentu uzskata, ka problēmsituācijas radīšana un izklāsts.

Analizējot ceturto anketas jautājumu varu secināt, ka efektīvākais veids pēc skolotāju domām, kā sekmēt bērnu interesi par dabu dabas vērojumos ir izmantojot rotaļu. O. Svenne apgalvo, ka rotaļājoties bērns mācās, analizē un secina (O. Svenne, 1930, 148). Bērni šajā vecumposmā nespēj uztvert teorētisku informāciju, tādēļ pedagoga darbībām ir jābūt cieši saistītām ar rotaļu.

Bērniem ļoti patīk darboties praktiski. Arī pedagogi savās atbildēs norāda praktisko darbību. Bērniem patīk viss, kas ir saistīts ar praktisku darbošanos. Tas tādēļ, ka bērni šajā vecuma posmā ir ļoti aktīvi un vēlas darboties.

Arī pedagoga līdzdalībai darbojoties ar bērnu ir liela nozīme. Arī analizējot anketas, pedagogi to norāda. Tā kā bērniem šajā vecumā patīk fantazēt, tad arī skolotājam ir jābūt radošam, un jāspēj fantazēt kopā ar bērniem. Skolotājam ir jāstāsta par notiekošo un jārunā par to, kas varētu notikt (Omārova, 1998). Bērni no pieaugušā ņem piemēru, un atdarina pieaugušo darbības.

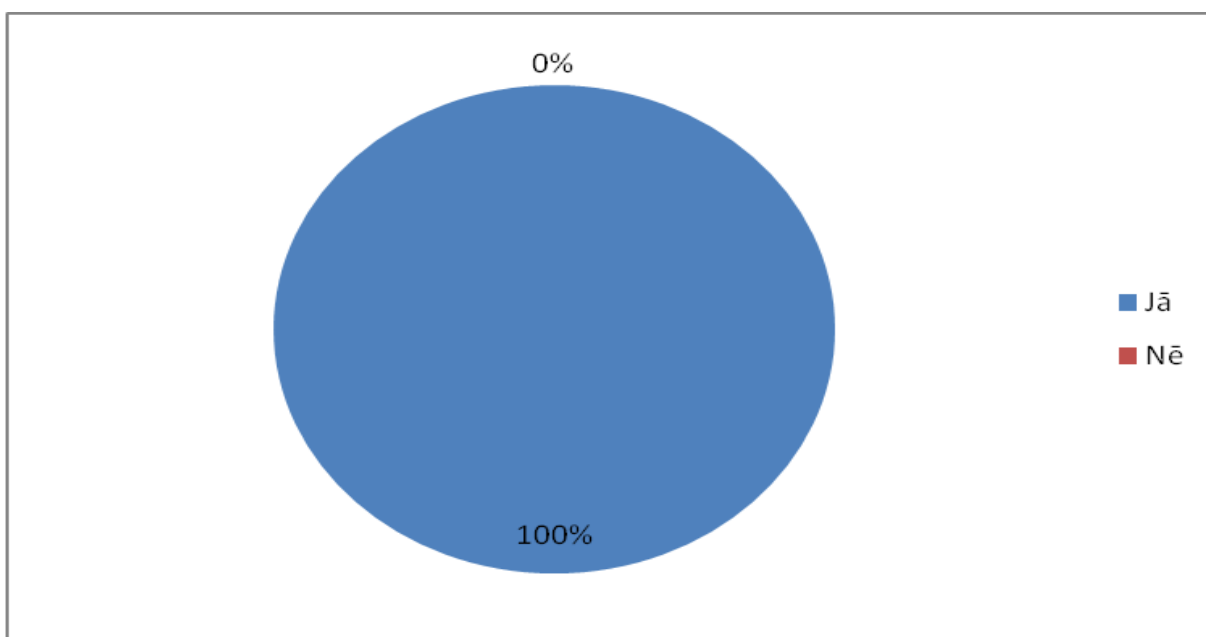
Skolotāja viens no galvenajiem uzdevumiem ir ieinteresēt bērnu uz turpmāku darbību. Analizējot šīs aptaujas jautājumu secinu, ka pedagogi uzskata, ka pieaugušais ieinteresē bērnu. Pedagoģs ieinteresē bērnu ar interesantu stāstījumu. Pedagoģs mudina bērnu vērot, pētīt un analizēt.

Arī problēmsituācijas veidošanu var saukt par darbības paņēmieni, kā ieinteresēt bērnus dabas vērojumos. Bērni šajā vecumposmā ir ļoti emocionāli, tādēļ viņi ar emocijām jūt līdzīvi viņuprāt svarīgiem notikumiem, kas notiek viņiem apkārt.

Secinājumi. Apkopojot atbildes par to, kādi ir visefektīvākie darbības paņēmieni, kā sekmēt bērnu intereses par dabu dabas vērojumos, var secināt, ka pedagoģu paņēmieni ir daudzveidīgi: rotaļas, praktiskās darbības, pieaugušo līdzdarbošanās ar bērnu, pieaugušo piemērs, problēmsituācijas izklāsts.

Pēdējais anketas jautājums bija par to, vai pedagoģi uzskata, ka dabas vērojums var sekmēt bērnu intereses par dabu. Atbilde bija vienbalsīga.

5. attēls. Vai dabas vērojums var sekmēt bērna intereses par dabu?

Uz jautājumu, vai dabas vērojums var sekmēt bērnu intereses par dabu, atbildes bija vienbalsīgas. (100%) uzskata ka jā, (0%) respondentu uzskata, ka nē.

Secinājumi. Pedagogi šajā jautājumā vienbalsīgi uzskata, ka dabas vērojums sekmē bērna intereses par dabu. Varu apgalvot, ka arī es tā uzskatu, jo ikdienā strādājot ar bērniem to esmu novērojusi. Vērojot dabu dabā, bērni ir ieinteresēti un visu vēlās izzināt. Bērni uzdod daudz un dažādus jautājumus par visu ko redz. Atrodoties dabā, bērni vēlās to izzināt.

Pētāmās grupas raksturojums

Daba ir materiālā un garīgā pasaule. Daba sevī ietver visu, sākot no paša mazumiņa (smilšu graudiņa), beidzot ar milzu kalniem, kas ir dabīgi paši izveidojušies. Runājot par jēdzienu „daba”, cilvēks to izprot kā visu, kas atrodas mums apkārt, kas ir izveidojies dabīgi. Daba nestāv uz vietas, tā ik mirkli mainās, koku lapas uzplaukst, un pēc mirkļa jau sakrāsojās un nobirst. Tā pat arī upes un jūras aizsalsts, bet pavasarī tās ir straujas un plūstošas (wikipedia). Dabai mainoties, arī bērns attīstās un aug. Sāk attīstīties arī bērnu intereses un vēlmes apkārtnes izzināšanai. Vērojumi dabā ir efektīvs veids, kā palīdzēt bērnam izprast nemitīgi mainīgos dabas procesus un visu dzīvo radību. Dabas vērojumi palīdz bērnam izprast lietas, kuras viņš vēl nav izpratis. Pedagogam ir jādara viss iespējamais, lai bērnam būtu vēlme un interese izzināt apkārtējo vidi.

V. Zelmenis apgalvo, ka intereses ir dažāda veida. Tās var būt šauras un platas, seklas un dziļas, īslaicīgas un noturīgas. Ja bērnam piemīt dziļas, plašas un noturīgas intereses, tad tas ir kā pamats panākumu sasniegšanai mācībās (Zelmenis, 2000).

Pētījuma laikā vēroju bērnu darbošanos gan dabā, gan iekštelpās. Pētījums tika veikts ar mērķi noskaidrot, vai vērojot dabu atrodoties dabā, bērns to veiksmīgām izjūt un ar to iepazīstās. Lai eksperiments būtu veiksmīgāks un vieglāk izpētāms, tika izvirzīti kritēriji. Pēc šiem kritērijiem varēja secināt, vai bērnam bija radusies interese par dabu dabas vērojumu laikā. Kritēriji vērotajā rotaļnodarbībā:

1. Bērna sejas mīmika;
2. Bērna emocijas;
3. Bērna ieinteresētība;
4. Bērna līdzdarbošanās rotaļnodarbībā.

Vērošanas un novērošanas metodi bērna personības izpētīšanā esmu jau izmantojusi. Novērošanas metode sniedz objektīvi labus rezultātus tad, ja skolotājs spēj atlasīt raksturīgāko, konkrēto, būtisko un vispārīgo.

Ja novērošana ir zinātniski pētnieciska, tad tā atšķirās no parastas novērošanas ar to, ka tā ir ar savu mērķi. Šī novērošanas metode ir plānveidīga un rūpīgi tiek izpētīta un apskatīta. Iepazīstoties ar pedagoģijas literatūru tika atrasti dažādi novērošanas veidi: tieša novērošana, netieša novērošana, atklāta novērošana, slēpta novērošana, nepārtraukta novērošana, diskrēta novērošana, monogrāfiska novērošana, specializēta novērošana.

Pētījuma laikā tika izmantotas sekojošas novērošanas metodes:

1. Tiešā novērošana – tiek veikts kādas konkrētas darbības novērojums. Tiešās novērošanas ietvaros, ir iespējami 3 novērošanas veidi:
  - Liecinieks (vēro nodarbības norisi)
  - Procesa dalībnieks (bērna darbībā darbojās arī skolotājs)
  - Vadītājs (skolotājs ir rotaļnodarbības procesa virzītājs)
2. Nepārtraukta vērošana – konkrētas darbības vērojums tās sākumā, attīstībā un nobeigumā (bērna novērošana rotaļnodarbības laikā).
3. Pārrunas – savu domu apmaiņa sarunājoties. Pārrunān ir jābūt plānveidīgām un mērķtiecīgām. Jautājumi var būt gan tieši, gan pastarpināti (Jurgena, 2002, 45,46,47).

Pētāmās grupas raksturojums

Pētījums tika veikts Pirmsskolas izglītības iestādē “Spārīte”. Bērnodārzā ir piecas vecuma grupas („Zīļuks”, „Taurenītis”, „Bitīte”, „Pūcīte”, „Zemenīte”). Pētījumā piedalījās 5 meitenes, 3 puīši. Bērnu vecums ir no 2 - 3 gadiem.

1. **Alise** – ļoti liela dziedātā. Alise dzied gandrīz vienmēr: spēlējoties, ģērbjoties un ejot gulēt. Ejot gulēt, Alise parasti palīdz skolotājai dziedot līdz šūpuļdziesmām. Alise ir arī ļoti aktīva meitene, un labprāt pievienojās dažādās aktivitātēs kuras piedāvā gan skolotājas, gan bērni. Alisei patīk spēlēt lomu rotaļas. Visbiežāk viņa tēlo mammu. Rotaļājoties viņa atdarina mammas ikdienas darbus. Viņa rotaļājoties mazgā traukus, taisa pusdienas, gludina drēbītes utt. Alise ir meitene ar temperamentu. Ja viņa kaut ko ir ieņēmusi prātā, tad viņa visu darīs tieši tā kā ir to izplānojusi. Atrodoties pie dabas, Alise kopā ar skolotāju labprāt vēro visu, kas dabā ir pieejams. Alise prot arī skaidri pastāstīt par saviem novērojumiem. Protams, tas ir tikai ar pāris vārdiem, bet viņai parasti rodas savu iespaidi, par kuriem viņa runā.
2. **Toms** – šis puisēns vēlās būt draugs visiem. Toms ir ļoti komunikabls un aktīvs. Vienmēr vēlās būt pirmais. Reizēm rodas problēmas ar to, ka viņam ir nelielas

uzvedības problēmas, bet manā skatījumā, neviens bērns nav perfekts, un katram ir kas tāds, ar ko viņš nav mierā. Ja Toms spēlējas viens pats vai ar vēl vienu bērnu, tad viss ir kārtībā, bērni draudzīgi spēlējas, bet ja ir vairāki bērni, tad Toms vēlas būt līderis un darbības noteicējs. Tomam ļoti patīk, ja viņam ir uzticēts kāds darbiņš. Viņam ir liela atbildības sajūta, un viņš uzticēto darbiņu vēlas paveikt tik labi, cik vien tas ir iespējams. Tādēļ esmu novērojusi, ka arī nodarbību laikā, Tomam tiek uzticēti dažādi uzdevumi. Atrodoties pie dabas, un vērojot dabu, Toms labprāt darbojas. Toms arī uzdod daudz jautājumus par redzamo, un arī pastāsta par savu nelielo pieredzi.

3. **Valters** - ļoti gudrs un apķērīgs puisēns. Ja Valters būs ieinteresēts uz kādu darbību, tad viņš to izdarīs tiešām labi. Ja viņš nebūs ieinteresēts uz konkrēto darbību, tad viņš to nemaz nedarīs. Valters ir spītīgs. Ja viņam kaut kas nepatīk, vai viņu neapmierina, viņš ieraujās sevī, un nelaiž nevienu sev klāt. Darbojoties rotaļnodarbībās, Valteram ir individuāli jāpamato, kāpēc mēs veicam konkrēto darbību, un ko mums tā dos. Ir ļoti daudz jāstrādā pie tā, lai Valteram sāktu veidoties saudzīga attieksme pret dabu, jo patreiz tāda attieksme viņam nav. Valters viegli var samīdīt kukainīti un par to nemaz nebēdā. Tādēļ, skolotāja daudz ar viņu runā par to, ka bada ir dzīva, un ka katra dzīvā radība grib dzīvot.
4. **Adrija** – arī šī meitene ir liela dziedātāja. Adrija agri sāka runāt, un uz doto mirkli, viņa ir viena no tiem bērniem, kura runā vislabāk. Adrijai ir plašs vārdu krājums. Viņa izsakās par lietām skaidri. Arī nodarbībās viņa labprāt darbojas. Reizēm Adrija no visiem novēršās, liekās, ka viņa dzīvo savā pasaulē. Ir reizes, kad viņa neatsaucās, tas tādēļ, ka viņa ir ar kādu darbību ļoti aizrāvusies. Arī darbojoties pie dabas, Adrija vērojot dabu var staigāt un dziedāt, viņa neatsaucās. Bieži vien viņa nemaz neuzklausa, ko viņai saka skolotāja.
5. **Elizabete** – ļoti patīk aplicēšanas darbi. Viņai patīk līmēt visu, ko viņai piedāvā. Elizabetei patīk arī krāsot ar krāsu zīmuļiem un gūša krāsām. Elizabetei patīk darboties praktiski. Arī darbojoties ar dabas materiāliem pie dabas, viņu ir viegli ieinteresēt. Viņai patīk meklēt dažādus dabas materiālus, un pēc tam viņa nāk pie skolotājas un pastāsta, parāda ko ir atradusi. Viņai vajag uzdot vairākus jautājumus par atrastajām lietām, jo viņai labi darbojas fantāzija, un viņa spēj izdomāt, ko varētu iesākt ar katru konkrēto lietu.
6. **Jānis** – šis puisītis ir ļoti smaidīgs un pozitīvs. Viņš pieņem visu, ko skolotāja viņam piedāvā. Jānis ir viens no jaunākajiem bērniem šajā grupā. Viņš vēl neskaidri runā. Ir ļoti jāieklausās, lai varētu saprast viņa sacīto. Jānis ir ļoti aktīvs un vienmēr vēlas

darboties. Viņš nav no tiem bērniem, kurš labāk pasēdēs maliņā, nekā darbosies. Vērojot dabu, viņš vienmēr uzmanīgi klausās skolotājas stāstījumā. Viņš arī cenšas pastāstīt par savu pieredzi, un izklāsta savas domas par redzamo.

7. **Renārs** – šim puisītim ir gandrīz trīs gadi. Renārs runā ļoti neskaidri. Viņš skaidri var pateikt tikai atsevišķus vārdus (tos vārdus, kurus ikdienā dzird visbiežāk). Renāru ir grūti ieinteresēt. Viņš bieži vien nepiedalās nodarbībās, tā vietā viņš nodarbojās ar lietās, kuras viņam interesē konkrētajā momentā. Viņš ne vienmēr vēlas darboties kopā ar citiem bērniem. Renārs vēl mācās izturēties saudzīgi pret rotaļlietām. Viņš arī bieži vien sit citiem bērniem. Atrodoties dabas vērojumos, Renārs ir pats par sevi. Viņš ne vienmēr piedrojas nodarbības procesā, tā vietā viņš labām aizies pašūtūties šūpolēs, vai nobrauks pa slīdkalniņu.
8. **Rihards** – šis puisītis ir pats jaunākais savā grupiņā. Viņš bērnodārzu apmeklē jau gadu, taču viņam vēl joprojām ir grūti šķirties no mammas. Rihards ir atvērts jaunu zināšanu iegūšanai. Arī nodarbībās viņš labprāt darbojās. Rihards runā neskaidri, tādēļ reizēm ir grūti saprast, ko viņš vēlas pateikt. Vērojot dabu, viņš iet un meklē, piedalās un līdzdarbojās kopā ar citiem bērniem.
9. **Endija** – šī meitenīte ir jaunākā grupas meitene. Endija ir ļoti smaidīga un jauka. Viņai ir ļoti svarīgi, ka skolotāja viņu uzslavē. Endijai patīk būt līderei. Viņai ļoti patīk rotaļāties pie dabas. Viņa var ļoti ilgi sēdēt smilšu kastē un cept kūciņas, vai taisīt smilšu mājiņas. Viņai patīk arī vērot dabā notiekošo. Viņa vienmēr ievēros lidojošos putnu kāšus, lai rāpojošu skudriņu.
10. **Jēkabs** – ļoti aktīvs un atsaucīgs zēns. Parasti ļoti aktīvi piedalās rotaļnodarbībās, un cenšas atbildēt uz skolotājas uzdotajiem jautājumiem. Daudz stāsta par notikumiem kas ir notikuši brīvdienās. Patīk darboties grupas laukumā.

Bērnu novērošanas rezultāti

Lai spētu raksturot kādas ir katra bērna intereses par dabu, tika novērota 2-3 gadu jaunu bērnu emocionālās attīstības līmenis. Bērnu novērošana tika veikta visas dienas garumā. Tika vērots rīta cēliens, rīta aplis, rotaļnodarbība, ārpus rotaļnodarbību laiks un pastaiga.

1. tabula. Bērnu emocionālās attīstības raksturojums pirms pētījuma.

Bērna vārds	Bērna darbības „Es” apzināšanās	Bērnā attīstīta kompetences apziņa (Es varu!)	Bērna vēlme izzināt dabu, izteikt savas emocijas	Bērns ir patstāvīgs un apņēmīgs darbojoties
Alise	D	D	L	D
Toms	L	D	L	D
Valters	L	L	L	L
Adrija	D	L	L	D
Elizabete	L	L	L	D
Jānis	N	D	D	N
Renārs	N	D	D	N
Rihards	N	D	D	N
Endija	D	D	L	N
Jēkabs	L	D	L	L

Rādītāji: N – nē (nespēj, neveic), V – vāji, D – daļēji, L – labi.

Individuālās pārrunas ar bērniem

Pirms pētījuma, tika veiktas pārrunas ar bērniem. Bija svarīgi izzināt kādas ir katra bērna intereses, pieredze, priekšstati par dabu. Pārrunās tika iesaistīti visi bērni, kas piedalās pētījumā. Pētījuma laikā norisinājās sarunas starp skolotāju un bērnu. Sarunas notika grupas telpās un grupas laukumīnā.

1. Skatieties bērni, pie mums ir atnācis ciemiņš. Kas viņš tāds ir?

Alise- tas ir ezītis.

Toms – man arī mājās ir ezītis!

Skolotāja - kā sauc tavu ezīti?

Toms – ezītis.

Tavs vārds ir Toms. Vai tad tavam ezītim nav vārda?

Toms – (pasmaida, neko neatbild).

Skolotāja – kad aiziesi mājās, izdomā savam ezītim vārdu.

Toms – jā!

Skolotāja – vai jūs varētu pastāstīt, kāds izskatās ezītis?

Elizabete – viņam ir adatas.

Skolotāja – pieliec pirkstiņu un pastāsti kādas ir adatas.

Elizabete – asas.

Alise – iedūrās pirkstiņā.

Skolotāja – ko vēl jūs varat pateikt par ezīti? Kāds viņš ir?

Adrija – viņš ir brūns.

Jēkabs – viņam ir kājas.

Skolotāja – vai mēs varam izskaitīt, cik ezītim ir kājas.

Visi skaita: viens, divi, trīs, četri.

Skolotāja – pareizi. Kas vēl viņam ir? Paskatieties uz ezīša galvu. Ko jūs tur redzat?

Jānis – acis.

Alise – deguns. Viņam ir mute. Ar muti viņš ēd?

Skolotāja – pareizi. Varbūt jūs zināt, ko ezītis ēd?

Alise – ēdienu!

Skolotāja – Bet kā jūs domājat, kādu ēdienu ezītis varētu ēst? Vai ezītis varētu ēst kukainīšus, ogas vai sēnes?

Valters – jā. Ezis ēd kukaiņus.

Skolotāja – pareizi! Skat, ezītim ir līdzīgi viņa mazie bērniņi. Viņi ir nedaudz nobēdājušies. Kā jūs domājat, kas viņiem pietrūkst? Viņiem rudens vējā esot ļoti auksti!

Adrija – varbūt ezim nav kažoka?

Skolotāja – pareizi. Šiem mazajiem ežukiem nav tāds kažoks kā lielajam ezim. Paskatieties uz galda, kas tur atrodās?

Endija – lapas.

Skolotāja – Pareizi. Tās ir vītola lapas. Kādas ir vītolam lapas? Kā mēs varētu izmantot šīs lapas?

Jēkabs – mazas.

Skolotāja – pieliekam pirkstu pie vītola lapas malas. Ko jūs jūtat?

Alise – malas ir asas.

Skolotāja – jā, malas ir nedaudz asas. Apgriežam lapiņai otru puse. Nobraucam ar pirkstiņu pa lapu. Jūtat, kā lapiņai ir izspiedušās dzīslīņas? Vienai pusei ir dzīslīņas izspiedušās, otrā pusē nav!

Bērni sajūsmināti par lapām. Var redzēt, ka viņi ir ieinteresēti uz darbošanos.

Skolotāja – malači, pielīmēsim ezītim lapiņas. (katrs bērns paņem nelielu saujiņu ar vītola lapiņām un līmi. Bērni uz papīra uzzīmētam ezītim līmē virsū lapiņas).

Vai tagad jūsu ezīšiem būs silti?

Rihards – jā!

Skolotāja – pieiet pie Alises un uzpūš uz ezīša. Vai, redzi kāds vējš uzpūta. Tavam ezītim nopūta daļu no kažociņa! Tev vajag vairāk likt līmi.

Alise – labi. Es likšu vairāk līmi, lai ezītim būtu silti.

Skolotāja – vai visi bērni ir pabeiguši līmēt ezītim kažociņu?

Toms – jā!

Jānis – es arī.

Elizabete – es pabeidzu!

Jēkabs – es vēl nepabeidzu!

Skolotāja – tad tu vēl vari līmēt, kamēr pabeigsi.

Pamēģiniet uzpūst vējiņu uz saviem ezīšiem un paskatieties, kas notiks ar kažociņu.

Bērni pūš vējiņu. Dažiem nopūšās lapiņas no kažoka, dažiem lapas paliek virsū. Ja kādam nopūšās lapas, skolotāja aicina bērnus lapas pielīmēt kārtīgi ar līmi.

Skolotāja – izliksim mūsu ezīšus ģērbtuvē tā, lai visi redzētu, cik skaisti eži pie mums ir atnākuši.

Kā jums patīk mūsu ezīši?

Elizabete – es parādīšu mammai!

Skolotāja – protams. Katrs no jums varēs parādīt savai mammai. Kā man patīk šie ezīši.

Tagad ezīšiem rudens dienās būs silti. Vai jums patīk rudens?

Toms – jā!

Alise – man arī patīk rudens.

Skolotāja – vai jūs zināt, kas rudenī notiek ar kokiem?

Adrija – lapas paliek sarkanas un dzeltenas.

Skolotāja – pareizi. Un kas ar tām krāsainajām lapām notiek pēc tam?

Valters – no kokiem krīt lapas. Mums mājās arī ir daudz lapas zemē.

Skolotāja – (skolotāja ir sagatavojusi maisu, kurā iekšā ir iepriekšējā dienā salasītās kļavu lapas). Redzat, cik mums ir skaistas lapas. Kādas tās ir?

Elizabete – man ir sarkana lapa.

Alise – man arī ir sarkana lapa.

Skolotāja – pareizi. Kam ir dzeltenas lapas?

Renārs – man.

Valters – man arī ir dzeltena lapa.

Skolotāja – jā. Malači. Apskatāties, vai arī kļavu lapām otrā pusītē ir dzīslīņas uz ārpusi?

Alise – ir dzīslīņas.

Skolotāja – pareizi. Bet vai jūs man varat pastāstīt, ko jūs mājās darāt ar lapām, kuras ir nobirušas zemē?

Valters – es palīdzu mammai grābt lapas.

Skolotāja – kāds tu malacis. Vai vēl kāds no jums palīdz mājās mammai grābt lapas?

Vairāki bērni ir palīdzējuši mājās grābt lapas.

Skolotāja – un kā jūs domājat, kas bērnudārzā grābj lapas?

Alise – Baibiņa!

Skolotāja – jā! Bērnudārzā lapas grābj mūsu apkopēja Baiba. Es domāju, ka mēs varētu doties ārā un sameklēt šādas kļavu lapas, kuras ir sabirušas no kokiem. Iesim palūkoties, cik daudz kļavas ir mūsu bērnudārza teritorijā ar šādām lapām.

Bērni tika ieinteresēti uz turpmāku darbību. Mēs devāmies uz bērnudārza teritoriju, lai vērotu, kas notiek ar koku lapām, un cik daudz kļavas ir mūsu bērnudārza teritorijā. Uzdodot bērniem dažādus jautājumus, gandrīz visi bērni iesaistās sarunās. Sarunas laikā novēroju, ka bērniem, kuriem ir vecākās māsas vai brāļi, ir bagātīgāks vārdu krājums. Tie bērni atbild ar paplašinātiem teikumiem.

Pierādījās D. Lieģenieces sacītais, ka bērnam attiecīgajā vecumposmā ir nepieciešams blakus pieaugušais. Bērnam ir jābūt sajūtai, ka viņam blakus ir pieaugušais uz kuru viņš var paļauties. Raksturīgākā rakstura iezīme šajā vecumposmā ir imitēšana. Bērnam patīk imitēt rotaļas, konkrētas darbības. Bērnam attīstās arī fantāzija. Šīs lietas tika novērotas darbojoties ar katru bērnu individuāli.

2. Pārrunas grupas laukumā, koku vērojums.

Skolotāja – ejam bērni uz grupas laukumiņu un pavērosim, vai arī mūsu laukumiņā ir kļavas. Paņemam katrs vienu kļavas lapu no groziņa un iesim pie katra koka. Paskatīsimies, vai mēs atradīsim vienādas lapas.

(Pieejam pie vītola. Katram bērnam rokā ir krāsaina kļavas lapa. Skolotāja aicina bērnus salīdzināt, vai kļavas lapa ir vienāda ar vītola lapu)

Vai šīs lapas ir vienādas?

Jēkabs – nē, nav.

Skolotāja – kas ir atšķirīgs šīm lapām?

Adrija – mūsu lapas ir lielas, bet šīs lapas ir mazas.

Skolotāja – pareizi. Šīs lapas ir daudz mazākas par kļavu lapām, un viņas ir arī daudz šaurākas. Kļavu lapas ir resnākas un lielākas. Vai jūs kādreiz esat redzējuši šādas lapas?

Toms – jā. Mēs taisījām ezīti.

Skolotāja – pareizi. Mēs no rīta taisījām no šīm lapām ezītim kažociņu. Vai jūs atceraties kā sauc šo koku? Es no rīta jums teicu kas tās ir par lapām.

Alise – nezinu.

Bērni domā, bet neviens neatcerās.

Skolotāja – šīs lapas ir no vītola. Labi, ejam palūkoties vēl vienu koku, jo mūsu laukumā ir vēl viens koks (pieejam pie nākošā koka – liepas).

Elizabete – šīs lapas arī nav tādas pašās!

Kas ir atšķirīgs šīm lapām no kļavas lapām?

Endija – šīs lapas ir mazākas.

Skolotāja – jā, arī šīs lapas ir mazākas nekā kļavas lapas, bet vai šīs lapas ir lielākas par vītola lapām? Ejat katrs sameklēt vienu vītola lapu, lai varam salīdzināt!

Valters – šīs lapas ir lielākas.

Skolotāja – jā, liepas lapas ir nedaudz lielākas. Tās noteikti ir platākas. Žēl, ka mūsu grupas laukumā nav nevienas kļavas. Ko darīsim?

Alise – ejam meklēt citur!

Grupas laukumā aug divi koki: liepa un vītols. Bērni bija ieinteresēti novērot un secināt, ar ko atšķirās šo abu koku lapas. Visi bērni ļoti aktīvi piedalījās rotaļnodarbībā, un katrs vēlējās kaut ko pateikt par redzamo un secināto. Bija meitene, kura ir ļoti aktīva. Viņa uzreiz aicināja doties meklēt kļavu citos grupu laukumos.

Toms – rekur ir vēl viens koks.

Alise – lapas ir vienādas.

Skolotāja – jā, lapas ir vienādas. Paskatieties, ko dara bērnu dārza apkopēja?

Elizabete – grābj lapas.

Alise – es arī gribu grābt lapas!

Skolotāja – labi, bet kas mums pietrūkst, lai mēs varētu grābt lapas?

Endija – grābekļi.

Skolotāja – nu tad ejam uz šķūnīti pakaļ mazajiem grābekļiņiem.

Bērni cītīgi grāba lapas. Gandrīz visi bērni piedalījās, bet bija arī tādi bērni, kuri nevēlējās grābt lapas. Centos viņus mudināt mums palīdzēt, bet viens puisītis negribēja. Kad sagrābām lielu kaudzi ar lapām, bērni tajā varēja lekt iekšā. Pec tam lapas salikām lielajos maisos, un saimnieks tās aiznesa uz komposta kaudzi. Nodarbības beigās izspēlējām kustību rotaļu „Dārzā lido lapiņa” (*skat. 2. Piel.*). Bērniem ļoti patika šī rotaļa, un katrs vēlējās atrasties bērnu izveidotā apļa vidū.

Bērnu intereses par dabu vērojums

Pētījuma mērķis bija praktiski pētīt jaunākā pirmsskolas vecuma bērnu intereses par dabu sekmēšanu dabas vērojumos. Noskaidrot, vai bērnu intereses par dabu var sekmēt dabas vērojumos. Vērojumā balstījies uz D. Dzinteres apgalvojumu, ka svarīgākais uzdevums vērojumos ir bērnos izraisīt vēlmi ielūkoties un iepazīt apkārtējo dabu un tās norises. Ir jārada interese, lai bērni spētu paust savu attieksmi par redzēto, dzirdēto, izjusto un emocionāli piedzīvoto. Ir svarīgi, lai skolotājs vērojumos būtu nodrošinājis daudzveidīgu bērnu darbošanos vidi. Jārada tāda vide, lai bērns varētu to aptaustīt, pasmaržot, ieklausīties, novērot, izpētīt un pārrunāt uztverto. Vērojumos izmantotie metodiskie materiāli – pārrunas, sarunas, paskaidrojumi, norādījumi, jaunu zināšanu sniegšana, atkārtošana un atgriezeniskā saite. B. Gibertsons un E. McLaughlin Ewert,(2006,5) uzsver, ka iepazīstot dabu ir svarīgi, kādas ir grupas vajadzības. Interesēm un vajadzībām ir jābūt vienotām savā starpā. Pētījuma laikā to centos panākt.

Bērnu intereses par dabu vērojums pastaigā, praktiskajā darbā.

Mērķis: Izzināt jaunākā pirmsskolas vecuma bērnu intereses par dabas vērojumu.

Materiāli: Dabas materiālu attēli, akmeņi, koku zariņi, dažādu koku lapas (kļavas, liepas, vītola), smiltis, lupa.

Darba gaita

Rotaļnodarbība notiek rudenī, nedēļas tēma „Dažādas mājas” Nodarbību iesākam ar to, ka skolotāja aicina bērnus pastāstīt par savu mājokli. Skolotāja jautā vai bērni dzīvo dzīvoklī vai mājā. Skolotāja rosina bērnus noklausīties fragmentu no M. Stārastes pasakas „Zīļuka mājiņa” (*skat. 3. Piel.*).

Skolotāja – bērni, vai jūs varat pateikt ko Zīlūks centās sev uztaisīt?

Jēkabs – mājiņu.

Skolotāja – un vai viņam sanāca uztaisīt mājiņu?

Toms – jā!

Skolotāja – vai jūs atceraties kāda bija Zīluka mājiņa?

Bērni domā, neviens nevar atbildēt.

Skolotāja – Zīlūks dzīvoja sēnītē. Un sākumā viņš bija ļoti priecīgs par savu mājiņu. Kas ar Zīluka mājiņu notika pēc tam?

Alise – mājiņa sabruka.

Skolotāja – jā, Zīluka mājiņa sabruka, jo viņš dzīvoja sēnītē. Sēnes nav laba mājieta, jo tās ar laiku sapūst, un tā gadījās arī Zīlukam.

Skolotāja ir sagatavojusi dažādus attēlus, kuros ir redzami zariņi, akmentiņi, zāles stiebriņi, dažādu koku lapas.

Kā jūs domājat, vai no šiem materiāliem mēs varētu kaut kādā veidā palīdzēt Zīlukam?

Elizabete – jā.

Skolotāja – kā mēs palīdzēsīm Zīlukam?

Alise – uztaisīsim Zīlukam mājiņu.

Skolotāja – kāda varētu izskatīties Zīluka mājiņa?

Alise – nezinu. Uzzīmēsi?

Skolotāja – labi. Uzzīmēšu uz lielās tāfeles. Kā jums patīk šī mājiņa?

Valters – smuka.

Alise – kas ir tas?

Skolotāja – tie apaļie ir akmentiņi. No akmeņiem mājiņai var taisīt sienas. Un šie kociņi augšā ir mājas jumts.

Elizabete – man patīk.

Skolotāja – kā jūs domājat, kādas mantas varētu būt Zīluka mājiņā?

Jēkabs – nezinu.

Valters – tur būs bumba.

Elizabete – un lācītis.

Skolotāja – labi, un kas vēl tur varētu būt?

Alise – gultiņa, kurā var gulēt.

Skolotāja – ja jūs būtu Zīluka vietā, kādu mājiņu jūs uzceltu. Vai varbūt jūs gribētu dzīvot sēnītē?

Toms – es taisītu mājiņu no akmeņiem. Tādiem lieliem, lieliem. Lai varētu tur dzīvot.

Valters – es arī taisītu no lieliem akmeņiem savu mājiņu.

Skolotāja – kāpēc tieši no akmeņiem?

Valters – akmeņi ir stipri. Viņus var tā sist (sasit plaukstu).

Skolotāja – jā, akmeņi ir ļoti stipri, un no akmeņiem patiešām var taisīt ļoti lielas un stipras mājas. Bet no kā mēs vēl varētu uztaisīt mājas?

Alise – no kociņiem. Kociņi arī ir stipri, un viņus var tā sist (sasit plaukstu).

Skolotāja – pareizi. Mājas taida arī no kokiem. Bet kāpēc neviens negrib sēnītes mājiņu?

Adrija – sēnītes mājiņa var sapūt.

Jēkabs – sēnes var palikt vecas.

Skolotāja – Alise, kā tu zini, ka sēnes var palikt vecas?

Alise – man mamma tā teica.

Skolotāja – pareizi. Sēnes ar laiku paliek vecas un sapūst.

Kā jūs domājat, vai Zīļuks kādreiz sev uzcelš drošu un stipru māju?

Renārs – jā.

Ikdienas rotaļnodarbībās bieži tiek izmantotas pārrunas. Bērni vēl joprojām mācās, ka nevajag vienam otru pātraukt, katrs mācās izteikt savu viedokli. Parasti pārrunas ir īsas, un bērni atbild īsi, ar diviem vai trīs vārdiem. Kad pārrunas beidzās, aicināju bērnus doties pastaigā. Bērni tika aizvesti uz mežu, un tur mēs meklēsim sēnes. Noskaidrosim, vai sēne būtu laba mājvieta Zīļukam, vai varbūt labāk būtu Zīļukam uzcelt stipru māju no dažādiem dabas materiāliem. Skolotāja līdzī ir paņēmusi attēlus, kuros ir redzamas sēnes. Skolotāja rosina bērnus mežā sameklēt sēnes.

Skolotāja – aplūkosim mūsu sēņu attēlos. Kāda ir sēne?(baravika)

Alise – sēnei ir cepurīte. Mēs ar mammu un tēti bijām lasīt sēnes.

Valters – es arī lasīju sēnes.

Skolotāja – tas ir ļoti jauki, bet ko jūs varat pateikt par šo sēni?

Jēkabs – sēnei ir cepurīte.

Skolotāja – un kas ir sēnei apakšā? Uz kā sēne turās?

Toms – kājiņa.

Skolotāja – tas ir sēnei kātiņš. Vai kāds zina, kā sauc šo sēni?

Bērni klusē. Neviens nezina.

Skolotāja – tā ir baravika. Un ko jūs varat pateikt par šo sēni? Vai esat kādreiz tādu redzējuši?

Elizabete – es esmu tādu redzējusi. Tā sēne ir dzeltena.

Skolotāja – vai jūs zināt kā sauc šo sēni?

Endija – nezinu.

Skolotāja – šo sēni sauc par gaileni. Dosimies visi kopā pastaigā, un mēģināsim mežā atrast kādu sēni.

Visi bērni cītīgi skatās sev zem kājām, vai nav redzama kāda sēne. Visi bērni piedalās sēņu meklēšanā.

Renārs – sēne!

Skolotāja – kādu sēni Renār tu esi atradis?

Renārs – nezinu.

Alise – tā ir gailene.

Skolotāja – pareizi. Tā ir gailene. Kāda viņa izskatās? Vai sēne dabā ir tāda pati kā attēlā?

Alise – jā.

Skolotāja – vai mēs varētu pasmaržot, kā smaržo gailene? Pieliecamies tuvāk pie sēnes un pasmaržojam.

Bērni ļoti priecīgi. Visi grib pieliekties tuvāk pie sēnes un to pasmaržot.

Skolotāja – pēc kā smaržo gailene?

Jēkabs – pēc sēnes.

Alise – jā, pēc sēnes.

Skolotāja – varētu arī teikt, ka pēc sēnes. Es arī gribu pasmaržot. Man liekās, ka sēne smaržo pēc meža. Man patīk sēņu smarža. Vai mēs varam atrast vēl kādu sēni?

Bērni dodās meklēt vēl kādu sēni.

Alise – es atradu sarkano sēni.

Skolotāja – šo sēni nekādā gadījumā nedrīkst aiztikt. Tā ir mušmire, un tā ir ļoti, ļoti indīga.

Alise – kāpēc?

Skolotāja – jo mežā aug gan ēdamās sēnes, gan indīgās sēnes. Mušmires ēd meža zvēriņi (stirnas, brieži u.c.), bet cilvēki tādas nedrīkst ēst un aiztikt.

Elizabete – es atradu vēl vienu dzelteno sēni.

Skolotāja – tiešām, esam atraduši vēl vienu gaileni. Redzat, tur ir vēl viena sapuvusi sēne.

Toms – kāpec viņa ir sapuvusi?

Skolotāja – tādēļ, ka viņa ir ilgi, ilgi augusi un neviens nav viņu nogriezis un aiznesis mājās. Ja sēne ilgi aug, tad ar laiku viņa sapūst. Tā pat arī gadījās Zīlukam, jo viņš dzīvoja sēnītes mājīnā, bet kā redzat, ar laiku sēnīte sapūst. Jūs gribētu dzīvot tādā mājīnā?

Endija – nē!

Alise – viņa ir sapuvusi.

Skolotāja – un šādā sēnītē jūs gribētu dzīvot?

Valters – nē, es dzīvoju savās mājās.

Alise – šī sēne arī sapūs?

Skolotāja – ja neviens viņu nenogriezīs, un neaiznesīs uz mājām, tad arī šī sēne sapūs. Un kā tad jūs domājat, Zīļuks varētu dzīvot sēnē, vai nevarētu?

Jēkabs – nevarētu. Sēne sapūs.

Skolotāja – tev taisnība. Bet tad mums vajadzētu doties atpakaļ uz bērnodārzu, un mēģināsim tur uztaisīt Zīļukam mājiņu.

Bērni bija ļoti priecīgi un ieinteresēti meklējot mežā sēni. Mums arī palaimējās, ka atradām gan labu sēni, gan sapuvušu sēni. Bērni varēja salīdzināt šīs divas sēnes. Pastaigas laikā bērni bija sapratuši, ka ar laiku sēne sapūst, un Zīļuks šādā mājā tiešām nevar dzīvot. Pēcpusdienas cēlienā dodamies uz grupas laukumu, kur veidosim Zīļukam mājiņu no visdažādākajiem dabas materiāliem. Bērniem līdzī tiek iedotas lupas, lai viņiem dabas materiālu meklēšana būtu interesantāka. Skolotāja rosina lupu izmantot, lai atrastu kādu dabas materiālu. Bērniem ir iespēja izmantot lupu, lai izpētītu akmeņus, lapas, smiltis, koku zariņus un koku mizas.

Skolotāja – iesim bērni uz mūsu laukumiņu, un mēģināsim uztaisīt Zīļukam māju no dažādiem dabas materiāliem, kurus atradīsim laukumā. Jūs varat lasīt visu ko redzat. Ņemat palīgā lupu, lai varētu kārtīgi izpētīt atrastos materiālus. Varbūt uz tiem mēs ieraudzīsim kādu kukainīti. Atrastos materiālus saliksim vienā vietā.

Renārs – es atradu akmeni.

Alise – es arī atradu tik lielu akmeni, un vienu mazu akmeni.

Skolotāja – malači, nesat viņus šeit. Liksīm vienā kaudzē, un pēc tam uztaisīsim mājiņu.

Meklējat vēl. Redzat, tur ir tik skaisti koku zariņi un lapas. Ejam viņiem pakaļ.

Bērni sāk skriet pakaļ lapām un zariņiem.

Skolotāja – redzat, cik skaistas lapas. Vai zināt kuram kokam pieder šīs lapas?

Endija – nezinu.

Skolotāja – šīs ir liepas lapas, bet šīs ir vītola lapas. Redzat, tur laikam vējš ir atpūtis kļavu lapas, jo mūsu laukumiņā nav neviena kļava. Paskatieties uz koka mizām, varbūt ieraudzīsim kādu kukainīt.

Valters – es atradu skudriņu.

Alise – es arī redzu kukainīti.

Skolotāja – lai skudriņas dzīvo uz koka mizas, nebiedēsim viņu. Sakam skudriņai atā, un ejam meklēt vēl materiālus.

Toms – es atradu daudz zariņus. Likšu te pie akmeņiem.

Skolotāja – man liekās, ka mums vajadzētu atrast nedaudz smiltis, un tās mēs varētu nobērt pie Zīluka mājas durvīm. No smiltīm varam uztaisīt ceļu, kas ved pie mājiņas.

Kopīgi ar bērniem veidojam Zīlukam mājiņu. Liekam akmeņus vienu uz otra, zariņus un lapas izmantojam kā jumtu un sētas žogu. No smiltīm izberam nelielu ceļa taciņu.

Rotaļnodarbības secinājumi

Rotaļnodarbību iesākām lasot M. Stārastes „Zīluka māja” pasakas fragmentu. Pēc pasakas izlasīšanas, bērniem tika uzdoti paši būtiskākie jautājumi par pasakas saturu. Par ko pasakā tika stāstīts, un kur Zīluks dzīvoja. Bērni tika rosināti padomāt, kādēļ Zīluks dzīvoja sēnītē. Bērni arī varēja pastāstīt par savu māju. Kopīgi izrunājām, ka Zīluks bija pārāk slinks, lai uzbēvētu sev stipru un drošu mājiņu, tādēļ viņš dzīvoja sēnītē. Paskas beigās atklājās, ka sēnīte sapuva, un Zīlukam vairs nebija kur dzīvot. Bērniem tika parādīti attēli, ar dažādiem dabas materiāliem. Kopīgi iedomājāmies, kāda varētu izskatīties stipra un droša mājiņa. Bērni lūdza, lai skolotāja mājiņu uzzīmē uz tāfeles.

Pēc mājiņas uzzīmēšanas, skolotāja rosināja bērnus doties uz tuvējo mežu, un palūkot, vai mežā nav izaugusi kāda sēne. Bērni bija ieinteresēti, un ar prieku devās uz mežu meklēt sēnes. Mežā bērni ļoti cītīgi staigāja un meklēja sēnes. Mums palaimējās, ka atradām gan veselu, gan sapuvušu sēni. Bērniem bija iespēja abas sēnes salīdzināt, un pastāstīt par redzamo. Bērniem ļoti patika, ka viņi sēni varēja pasmaržot un aptaustīt. Bija bērni, kuri gribēja sēni noraut, taču skolotāja bērniem skaidroja, ka tā nevajag darīt. Varbūt pa mežu staigās kāds sēņotājs, un vēlēšies šo sēni aiznest uz mājām. Bērniem tika uzdots jautājums par sēni, kā mājvietu. Atklājās, ka bērni nevēlētos dzīvot sēnītē, jo ir sapratuši, ka ar laiku sēnes sapūst.

Pēcpusdienas cēlienā mēs devāmies uz grupas laukumu, kur bērni tika aicināti uzbēvēt Zīlukam stipru un drošu māju, no visdažādākajiem dabas materiāliem, kādus viņi var atrast. Materiālu vākšanā viņiem bija iespēja izmantot lupu. Ar lupas palīdzību, bērni katru materiālu varēja izpētīt. Uz koku mizām tika atrastas skudriņas, un bērni par to bija sajūsmā. Varēja novērot, ka viņi ir ieinteresēti meklēt vēl materiālus, jo gribēja atrast vēl kādu kukainīti.

Manuprāt, šī rotaļnodarbība bērniem šķita aizraujoša. Viņi saprata, ka sēnes aug, bet pēc kāda laika tās sapūst. Viņi izprata, ka sēne nevar būt mājoklis, bet gan vajag taisīt stipru un drošu māju.

Varu apgalvot, ka pētījums noritēja sekmīgi. Bērni bija sajūsmā, ka varēja doties dabā, un praktiski darboties. Kad pienāca vakars, un bērniem nāca pakal, katrs bērns vēlējās parādīt

mammai vai tētim kādu mājiņu ir uzcēluši Zīļukam. Bērni arī stāstīja, ka bija mežā, un meklēja sēnes. Bērni arī zināja pastāstīt, ka Zīļuks dzīvoja sēnītē, bet ar laiku sēnīte sapuva. Kā apgalvo D. Dzintere, tad bērns sevi un pasauli iepazīst caur skaņu, krāsu, smaržu un formu. Es šim apgalvojumam piekrītu, jo vērojot bērnus secināju, ka viņi daudz efektīvāk uztvēra dabu un tās parādības atrodoties dabā. Bērniem bija iespēja sēnīti pasmaržot, tai pieskarties un redzēt tās krāsu. Jaunākā pirmsskolas vecuma bērniem patīk izzināt pasauli. Bērns šajā laikā kļūst patstāvīgāks un sāk apgūt iemaņas sadarboties. Bērns sāk rotaļāties kopā ar citiem bērniem, ir patiess un centīgs.

Secinājumi

Daba ir viena no svarīgākajām bērnu ikdienas sastāvdaļām. Atrodoties dabā, tā spēj palīdzēt bērnam pārdzīvot, izjust, dzirdēt, atcerēties vēroto. To ir iespējams novērot bērna radošajās darbībās. Daba ieinteresē bērnu vērot un izprast to. Daba arī māca bērnu atveidot to un arī cilvēkus, kas atrodas bērna tuvumā (vecāki, skolotāji un dažādi pasaku varoņi). Daba ir pats labākais veids kā sekmīgi ieinteresēt bērnu. Atrodoties dabā, bērns apgūst gan jaunas zināšanas, gan jaunu pieredzi. Dabas vērojumi spēj ieinteresēt bērnu uz jaunu zināšanu apgūšanu. Bērns gūst jaunus priekšstatus par dabu un tuvākās apkārtnes notiekošajām lietām un parādībām. Jaunākā pirmsskolas vecuma bērnam pieredze vēl ir pavisam maza, tādēļ bērnam viss, ar ko viņš sastopas liekas jauns, nezināms un neierasts. Bērnam rodas liela interese, un viņš visu vēlās iepazīt un izprast.

Darba ietvaros tika analizēti dažādu autoru skatījumi par interesēm. Noteikti varu secināt, ka jēdzienam „intereses” ir dažādi skatījumi. Dažādi autori intereses saista ar vajadzībām, uzmanību kā arī ar attieksmēm. Emocionālā attieksme pret kādu noteiktu objektu ir būtiska intereses pazīme. Intereses spēj veidoties stihiski un pēkšņi. Tomēr kopīgs viedoklis šiem autoriem ir par to, ka skolotājs ir būtisks bērna intereses par dabu virzītājs. Skolotāja spēj radīt vai nu veiksmīgu, vai neveiksmīgu interesi par lietām un notiekošo. Tomēr bērns ir daļa no dabas, tādēļ tas ir tikai normāli, ka bērnam ir dabiska vēlme visu izzināt un izpētīt. Taču bērns vēlēsies izpētīt un izzināt tikai tās lietas, kas būs viņu ieinteresējušas.

Analizējot jaunākā pirmsskolas vecuma bērnu attīstības īpašības dažādu pedagogu un psihologu skatījumā varu secināt, ka bērns šajā laikā lielākokārt ir vērsts tikai uz sevi. Bērns sāk apzināties sevi kā personu. Bērns ir pieradis, ka visas lietas un notikumi tiek vērsti ap viņu. Bērns ir vienmēr bijis uzmanības centrā, taču pamazāk bērnam sāk veidoties sadarbības prasmes. Bērnu ļoti interesē viss, ko dara pieaugušais, un bērns ļoti daudz atdarina pieaugušo darbības. Lai bērnu šajā vecumposmā ieinteresētu, veiksmīgi to var īstenot izmantojot dabas vērojumus, emocionālu stāstījumu un problēmsituāciju izklāstu. Tas tādēļ, ka bērns šajā laika posmā pasauli un visu notiekošo uztrver caur emocijā, jūtām, sajūtām. Skolotājam vajag uzmanību vērst uz bērna uzmanību, jo jaunākā pirmsskolas vecuma bērns šajā laikā ir aktīvs. Bērnam patīk darboties, tomēr, viņam diezgan ātri zūd interese. Bērns šajā laikā bieži maina rotaļlietas ar kurām spēlējās, tādēļ skolotājam ir jādara viss, lai rotaļnodarbības un ārpusrotaļnodarbību darbs būtu mainīgs un dinamisks.

Varu secināt un apgalvot, ka praktiska darbošanās ar bērnu pie dabas ir daudz efektīvāka, nekā teorētiska darbība ar bērnu. Bērns daudz veiksmīgāk iepazīstās ar lietām atrodoties tiešā kontaktā ar to. Kā gan var bērnam iemācīt par dabas parādībām, piemēram, lietu, ja tai nevar pieskarties. Iepazīstot lietu, atrodoties tiešā kontaktā ar to, bērns var izsecināt, ka pēc lielām lietus gāzēm veidojās peļķe. Viņš tajā var iekāpt un saprast, ka peļķe ir slapja, jo kājas paliek slapjas. Bērns šāda veida pieredzi atcerēsies, jo būs to izjutis uz savas ādas. Viņš lietu varēs arī pasmaržot, jo gaiss pēc lietus smaržo savādāk nekā tad, kad spīd saule, un šo pieredzi viņš iegūs tikai tad, ja būs to novērojis dabas vērojumā.

Atrodoties dabā, bērns var eksperimentēt, analizēt un atklāt pasauli, kas ir viņam apkārt, jo daba ir daudzveidīga. Vērojot dabu, bērns spēj bagātināt savus priekšstatus un izpratni par to. Bērns mācās gan salīdzināt, gan secināt, gan klasificēt. Bērns pamazām sāk mācīties sadarboties ar citiem bērniem un pieaugušajiem. Bērns uzklaua viņu idejas un gūst sensoro pieredzi, piemēram, būvējot Zīļuka mājiņu.

Varu secināt, ka dabas vērojumi spēj nodrošināt tādas apstākļus, kas sekmē bērna attīstību. Daba spēj attīstīt bērna izziņas, emocionālos, sensoros un citus psiholoģiskos procesus.

Darba ietvaros tika veikts pētījums, kā rezultātā tika panākta bērna intereses par dabu sekmēšana dabas vērojumos:

1. Intereses var skaidrot kā domu, gribas un uzvedības virzītāju.
2. Intereses mēdz būt ilgstošas, jo tās spēj piesaistīt bērnu pie kāda konkrēta priekšmeta vai lietas, un bērnam rodas tieksme ar to darboties.
3. Intereses iedalās šādi:
  - Empīriskās intereses - vēlēšanās visu dzirdēt, redzēt un novērot.
  - Spektuālās intereses - meklē cēloņu un darbības, cēloņu un seku, līdzekļu un mērķu sakarības.
  - Aistētiskās intereses - tieksme uz daiļo, skasto un cēlo. Vēlēšanās darboties ar mākslas priekšmetiem.
  - Simpātiskās un sociālās intereses - saistās ar līdzdalību cita cilvēka liktenis. Sociālā interese saistāma ar sabiedrību un visu, kas notiek mums apkārt.
  - Reliģiskās intereses – meklē cilvēka būtību.

4. Intereses neiedzimst, intereses rodas cilvēka veidošanās un augšanas procesā.
5. Iedalot intereses pēc apjoma, tās mēdz būt šauras - plašas, noturīgas – nenoturīgas.
6. Vērojot dabu, bērns mācās izzināt pasauli, cilvēka attiecības ar to un lietu kārtību, tādēļ daba kļūst par bērna ikdienas svarīgu sastāvdaļu.
7. Bērns nevar iegūt pieredzi izmantojot teorētiskas darbības, bērnam vajag dabu iepazīt praktiski tajā darbojoties. Bērnam ir jābūt tiešā kontaktā ar dabu, to vērojot, sataustot, sasmaržojot.
8. Izvirzītā hipotēze tika apstiprināta.

Izmantotās literatūras saraksts

1. Altermann, K., Čaure, A.,(1994) *Hort das Schreien der Kinderseelen*. Rīga:Apgāds izglītība, 27. Lpp.
2. Bakisa, A., Romēns ,K., (1997) *Rotaļas ar bērnu vecumā no 1 dienas līdz 6 gadiem*. Rīga: AlbertsXII, 191 lpp.
3. Elnebija, I., (gads nav minēts,) *Pakāpieni bērna attīstībā* Rīga: Pētergailis, 14 lpp.
4. Freiberga I., Priede, L., (2007) *Bērns mācās izzināt pasauli*. Rīga: SIA Izglītības soļi,30- 51 lpp.
5. Jurgena, I., (2002) *Vispārīgā pedagogija*. SIA”izglītības soļi”, 45-47 lpp.
6. Kolominskis, J., (1990) *Cilvēks psiholoģija*. Rīga: Zvaigzne, 170. lpp.
7. Kopeloviča, A., Žukovs, L. (2000) *Didaktika*. Rīga: RaKa 97, 98 lpp., 210-212 lpp.
8. Kreišmane I., Valgere R., Gulbe K., (2000) *Ievads Psiholoģijā*. Rīga: Pētergailis, 92 lpp.
9. LewisWebber,Mavis,(1993),*Earthworms,Environmental,Issues,LifeCycles, Wildflowers*. 21.lpp.
10. Lieģeniece, D., (1992) *Bērns – pasaulē, pasaule – bērņā*. Rīga: Zvaigzne, 135lpp.
11. Omārova, S.,(1998) *Cilvēks runā ar cilvēku*. KAMENE, 79., 80. lpp.
12. *Pedagoģijas terminu skaidrojošā vārdnīca*(2000),Termini latviešu, angļu, vācu, krievu valodā, Rīga: Zvaigzne ABC, 248. lpp.
13. *Psiholoģijas vārdnīca* (1999), Rīga: Mācību apgāds, 61., 62. lpp.
14. Puškarevs, I. (2001), *Attīstības psiholoģija*. 57., 58.lpp.
15. Sorokina, A., (1979) *Intelektuālā audzināšana bērnodārzā*. Rīga: Zvaigzne ABC, 130lpp.
16. Students, J.,A., (1998) *Vispārīgā pedagogija I daļa*. Rīga: RaKa, 329. lpp.
17. Zelmenis, V., (2000) *Pedagoģijas pamati*. Rīga: RaKa, 27lpp.
18. Zembaha, O., (2004/3.) *Daiļliteratūra kā trīs, četrus gadus veca bērna “Es” Pirmsskolas izglītība*, Rīga, 12.lpp.
19. Žukovs, L. (1997), *Ievads pedagoģijā (pamatkurss)*. Rīga: Raka, 16. lpp.
20. Gilberston Bates, Mc Laughlin Ewert, (2006), *Outdoor Education, Methods and Strategies, Human kinetics*: 5. lpp
21. https://visc.gov.lv/vispizglitiba/saturs/dokumenti/programmas/pirmsskolai/pirmssk_izgl_mac_programma.pdf

Pielikums

1. pielikums. Anketa pedagogiem

Anketa pedagogiem

Labdien! Mani sauc Silvija Raginska, esmu Latvijas Universitātes pedagoģijas fakultātes, apakšprogrammas „Pirmsskolas un sakumskolas skolotājs” studente. Studiju darba ietvaros tiks veikta anketēšana, lai noskaidrotu pedagogu viedokli par jaunākā pirmsskolas vecuma bērnu intereses par dabu sekmēšanu dabas vērojumos. Lūdzu Jūs aizpildīt šo anketu. Iegūtā informācija būs anonīma un tiks izmantota tikai šī darba ietvaros.

1. Nosauciet nozīmīgākos dabas vērojumu uzdevumus jaunākā pirmsskolas vecuma bērnu intereses par dabu sekmēšanai dabas vērojumos.
  - _____
  - _____
  - _____
2. Cik bieži Jūs savā pedagoģiskajā darbībā izmantojat dabas vērojumu metodi?
  - Nekad
  - Reti
  - Bieži
  - Ļoti bieži
3. Kādi, Jūsaprāt, ir visefektīvākie darbības paņēmieni, kā sekmēt bērnu intereses par dabu dabas vērojumos?
  - _____
  - _____
  - _____
4. Vai uzskatāt, ka dabas vērojums var sekmēt bērnu intereses par dabu?
  - Jā
  - Nē

Paldies par atsaukumi!

2. pielikums Rotaļa

Bērni sastājas aplī. Viens bērns paliek apla vidū, un viņam rokā ir kļavas lapiņa.
Pārējie bērni iet pa apli sadevušies rokās un dzied dziesmu:

Dārzā lido lapiņa,
Lapiņa kā ... (bērna vārds)
Lido, lido lapiņa,
Un tad paslēpies!

Bērns, kurš atrodas apla vidū paslēpjas aiz cita bērna muguras.

Zīluka mājiņa

Zīluks uzmauc ciešāk savu cauro cepuri un sāk celt māju. Viņš nolauž dažus smilgas baļķus, atveļ pāris akmentiņu, liek tos gan blakus, gan citu uz cita, bet nekas neturas kopā.

Drīz vien Zīluks noskaišas, aizsviež smilgu baļķus un iesper akmentiņiem – ja jau nav, lai nav nemaz. Pavisam sabozies, viņš ietīstās pūkainā lapiņā un iesnaužas.

Bet pa nakti Zīlukam blakus no zemes izspraucas sēne. Tā aug milzīgi ātri. Kad rīta krēslā Zīluks paver acis, viņš pamana sev virs galvas milzīgu jumtiņu „Paskat tik!” Zīluks priecīgi iesaucas. „Māja man ir gatava!” Nu Zīluks ātri vien izkašā dobumu sēnes mīkstajā kātā un ielien iekšā. Viņš dzied un skaļi klaigā, lai ātrāk uzmodinātu Stiebru ciema iemītnieku. „Lūk, kādu varenu māju es pa nakti uzcēlu!” plātās Zīluks. Nu visiem lieli brīnumi, jo sēnes šajā ciemā neviens nepazīst. „Esi gan tu varens namdaris!” skudriņas – māsiņas slavē Zīluku. „Tāda jauka māja – baltām sienām, sarkanu jumtu!”

Visu dienu ap Zīluka mājiņu valda liela kņada, visi to apbrīno. Bet Zīluks staigā ap savu sēni, roķeles sānos saspraudis. Tikai vakarā kņada beidzas.

Nākamajā rītā pie Zīluka mājas ir atkal kurmis un spāre, spožais spradzis un pelīte, vesels pūlis vaboļu un skudriņu – māsiņu. Visi rāda uz Zīluka māju un smejas. „Hi, hi, hi! Lepnā māja pārvērtusies!” smejas spāre. Zīluks kādu brīdi ir tīri apmulsis, taču viņš ņem palīgā dažādus zāles stiebrus un lapas, lai varētu izglābt savu mājiņu. Nākošajā rītā Zīluks skaļi sauc: ”Palīgā, palīgā!” Zīluka mājiņa ir galīgi saļimusi un Zīluks no mājiņa netiek ārā!

Nu kurmis paķer lāpstu, un sāk steidzīgi rakt! Zīluks knapi tiek ārā no savas mājiņas. „Nu”, saka kurmis, lāpstu nolikdams ”šoreiz mēs tevi izglābām, bet citreiz uzcel sev labāku māju!”